

Risvåg (gnr.16/1, 176), ID7841, Hasvik k. Finnmark Rapport fra utgravning i hus C (T15) 2.-6. september 2019

Marianne Skandfer

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1849-4008>

Universitetsmuseet i Tromsø, UiT Norges arktiske universitet

Utsikt over Risvåg mot Lopphavet. Foto: Marianne Skandfer, UiT. CC BY-NC-ND 3.0.

Marianne Skandfer

Sammendrag

«Stone Age Demographics»-prosjektet undersøker demografiske mønstre, deres bakgrunn og implikasjoner i ulike skalaer. På boplasser fra steinalderen ligger tuftene i ulike høyder over havet, noe som antyder ulik alder. Tegn på gjenbruk har tidligere vært rapportert eller indikert i en rekke utgravninger av steinaldertufter i Skandinavia, men har svært sjelden vært en egen problemstilling. De tilhørende metodiske og kulturhistoriske implikasjonene har i svært liten grad vært adressert. Gjenbruksproblematikken er sentral i forskningsprosjektet «Stone Age Demographics».

Lokaliteten Risvåg (ID 7841) ble opprinnelig registrert av Povl Simonsen i 1962. Flere tufter ble undersøkt i 1963. I 2016 ble 23 tufter påvist. En av de tidligere utgravde tuftene ble undersøkt høsten 2019. Målet var å avklare om og hvordan flere bruksfaser og mulig gjenbruk kan påvises arkeologisk.

Undersøkelsen i hus C (T15) la vekt på observasjon og dokumentasjon av stratigrafi. Selv med små felt til rådighet var det mulig å hente ut daterbart materiale fra flere kontekster, både i den tykke veggvollen og de tynne bosettingslaget i gulvarealet. Dateringene ble gjort på ti utvalgte trekullprøver med innbyrdes stratigrafiske plassering i sekvenser. Dateringene falt i flere separate tidsrom, som til sammen spenner over nesten to tusenår. Datering av prøver som er hentet ut i sekvenser fra sikre stratigrafiske kontekster viser seg som en god metode for å påvise både første etableringstidspunkt og gjenbruk av steinaldertufter.

For lokaliteten Risvåg som helhet kan det, på bakgrunn av resultatene fra 2019 og utgravningene i 1963, foreslås at alle husstrukturene ble anlagt nært samtidig strandlinje. Samtidig støtter undersøkelsen inntrykket av at det var vanlig med gjenbruk av eldre strukturer, gjennom flere tusen år. Høyde over havet kan dermed brukes til å datere når de ulike strukturene ble etablert, men gir ikke fullgodt svar på når, hvilke og hvor mange strukturer som var i bruk samtidig.

Abstract

The Stone Age Demographics project investigates demographic patterns, their background and implications at different scales. Stone Age sites typically are located at different heights above sea level, which suggests different ages. Signs of reuse have previously been reported or indicated from a number of excavations of Stone Age sites in Scandinavia but have very rarely been a separate issue. The associated methodological and cultural-historical implications have been addressed to a very limited extent. The reuse issue is central to the Stone Age Demographics research project.

The Risvåg (ID 7841) site was originally registered by Povl Simonsen in 1962, and several features were excavated. Some were investigated in 1963. In 2016, 23 dwelling structures were identified. One of the previously excavated dwellings was re-investigated in the fall of 2019. The aim was to clarify whether and how multiple phases of use and possible reuse in individual structures can be demonstrated archaeologically.

The investigation in house C (T15) in Risvåg emphasized observation and documentation of stratigraphy. Even with small fields available, it was possible to extract datable material from several contexts, both in the thick wall embankment and the thin settlement layers in the floor area. The datings were made on ten selected charcoal samples with documented relative stratigraphic placement in sequences. The dates spread over several separate time periods, spanning almost two millennia. Dating samples that have been extracted in sequences from

secure stratigraphic contexts proves to be a good method for demonstrating both the first establishment date and reuse of Stone Age dwellings.

For the Risvåg site as a whole, it can be suggested, based on the results from 2019 and the excavations in 1963, that all the house structures were built close to the contemporary shoreline. At the same time, the investigation supports the impression that it was common to reuse older structures, over several thousand years. Thus, height above sea level can be used to date when the various structures were established, but does not provide a complete answer to when, which and how many structures were in use at the same time.

Risvåg (gnr.16/1, 176), ID7841, Hasvik k. Finnmark

Rapport fra utgravning i hus C (T15) 2.-6. september 2019

Deltakere: Kenneth Webb Berg Vollan (feltleder), Signe Groot Terkelsen (GIS-ansvarlig) og Marianne Skandfer (prosjektleder).

Innledning

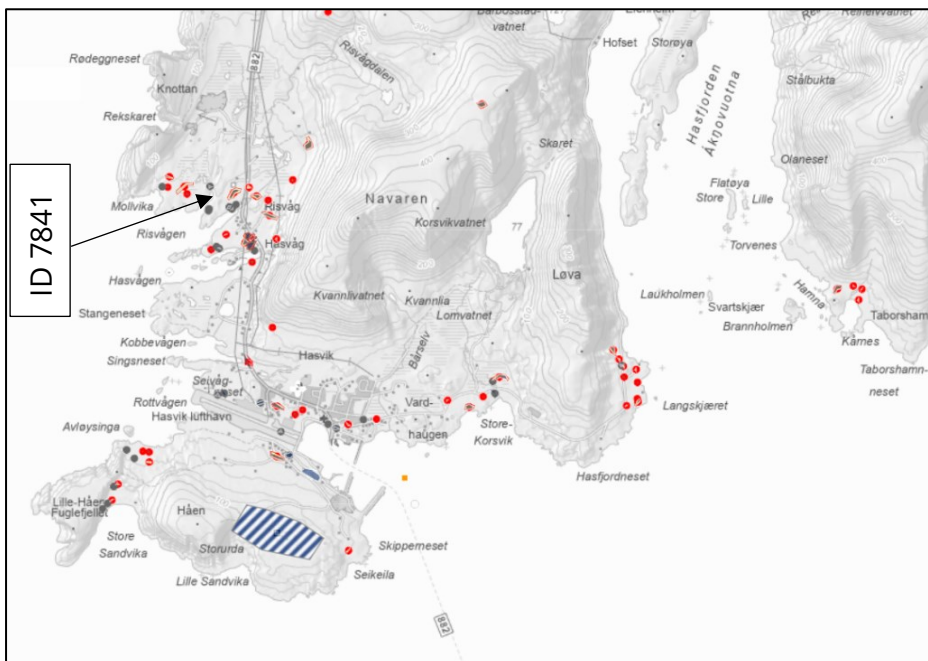
I motsetning til resten av Europa har Nord-Skandinavia og ikke minst Nord-Norge helt eksepsjonelle bevaringsforhold for spor etter den eldste delen av historien, der mange strukturer vises på markoverflaten og dermed bidrar med data også uten kostbare utgravninger. I kombinasjon med de senere års omfattende utgravninger betyr dette at nordnorsk arkeologi har tilgang til empiri som ikke bare kan gi innsikt i paleo-demografiske variasjoner for denne regionen, men som samtidig er og skal være premissleverandør for en internasjonal diskusjon mht tidlig jakt- og fangstsamfunns demografi.

Forskningsgruppen SARG ble formelt etablert 1. januar 2015, som et forum for forskere fra både Tromsø Museum (TMU), Institutt for arkeologi og sosialantropologi (IAS) og NIKU, for i felleskap å videreutvikle forskningen på tidlige jakt- og fangstsamfunn i nord. Målsettingen er å bidra med kunnskap om den økonomiske, sosiale og kulturelle utviklingen i nord og sette dagens samfunnsforhold, herunder demografi, inn i et historisk perspektiv. Et av formålene med forskergruppen var å re-aktivere det store funnmaterialet innsamlet gjennom kulturminneforvaltningen ved TMU, og utnytte potensialet i dette gjennom innovative metoder og perspektiver. Noe av dette ble gjort gjennom det NFR-finansierte prosjektet «Stone Age Demographics: Innovative Methods for Exploring Population Fluctuations and Mobility» (2017 – 2021).

Særlig i Finnmark er en rekke boplasser med tufter arkeologisk undersøkt, fra Nummedals forskningsgravninger i Varanger på slutten av 1920-tallet og fram til Tromsø Museums forvaltningsundersøkelsene i Skjærvika og Fjellvika, Hammerfest kommune, i 2009 – 2010. Mange av disse er upubliserte og/eller materialet bare i begrenset grad gjort til gjenstand for analyser. Dette er ikke minst tilfellet med lokalitetene i Vest-Finnmark inkludert Sørøya, der Povl Simonsen på slutten av 1960-tallet og begynnelsen av 1970-tallet undersøkte en rekke boplasser med tufter. Til tross for mange utgravninger, er vår realkunnskap om bosettingsdynamikker i steinalderen i området begrenset. Prosjektet «Stone Age Demographics» hadde Vest-Finnmark som sitt undersøkelsesområde, og den sørligste delen av Sørøya ble valgt som prosjektets primære undersøkelsesområde. En kort befaring ved Charlotte Damm, Peter Jordan og Marianne Skandfer sommeren 2015, på noen av de kjente lokalitetene med

steinaldertufter i Hasvik kommune, viste potensialet for å gå videre med boplassmaterialet på Sørøya. Området ble valgt av tre hovedgrunner: 1) Det er en rekke kjente felt med steinaldertufter i Sørøysund-regionen, hvorav flere er arkeologisk undersøkt, men lite eller ikke publisert eller bearbeidet/analysert. Dette gir et stort empirisk materiale å arbeide med. 2) Tuftfeltene i Hasvik er lett tilgjengelige. Dette gjør dem egnet for å prøve ut ulike typer oppmåling og dokumentasjon. Erfaringene har overføringsverdi til andre områder. 3) Materialet har et omfang som gjør at det kan sammenlignes med empiri fra større regioner. Det er her mulig å tenke seg alt fra Sørøysund-regionen til nordre Fennoskandia og Nord-Europa. Både befaringer, registreringer og mindre utgravninger i tufter ble utført innenfor prosjektet, i første rekke i Hasvik kommune. En av de utvalgte lokalitetene var Risvåg (ID 7841), der Simonsen registrerte og undersøkte flere tufter i 1962-1963.

Sørøya (nordsamisk Sállan) er Norges fjerde største øy. Den er kjent for et svært rikt havfiske og også godt innlandsfiske, og i tillegg til store selkolonier og fuglefjell. Øya er frodig, og brukes som sommerbeite for rein. Det er i dag verken rovdyr (andre enn rovfugl) eller elg på øya. Kysten er forrevet, med mange bukter og fjorder. Langs innsiden av øya, mot Sørøysundet i øst, er fjordene smale og korte, mens flere større fjordbasseng åpner seg mot storhavet lengst i sør og langs yttersida i vest. Kystlinja i sør og vest er generelt svært eksponert, men med svært lokale variasjoner avhengig av vindretning og topografi. Øya har mye fjell, som stiger bratt opp av havet til 500 – 600 meters høyde. På den sørligste delen av øya er det flere daler og pass som gir lett tilgang fra kysten til det store innlandet, og mellom innerkyst og ytterkyst.

Figur 1. Hasvik-området med registrerte kulturminnelokaliteter. Lokaliteten Risvåg (ID 7841) er markert særskilt (kart fra Askeladden.no).

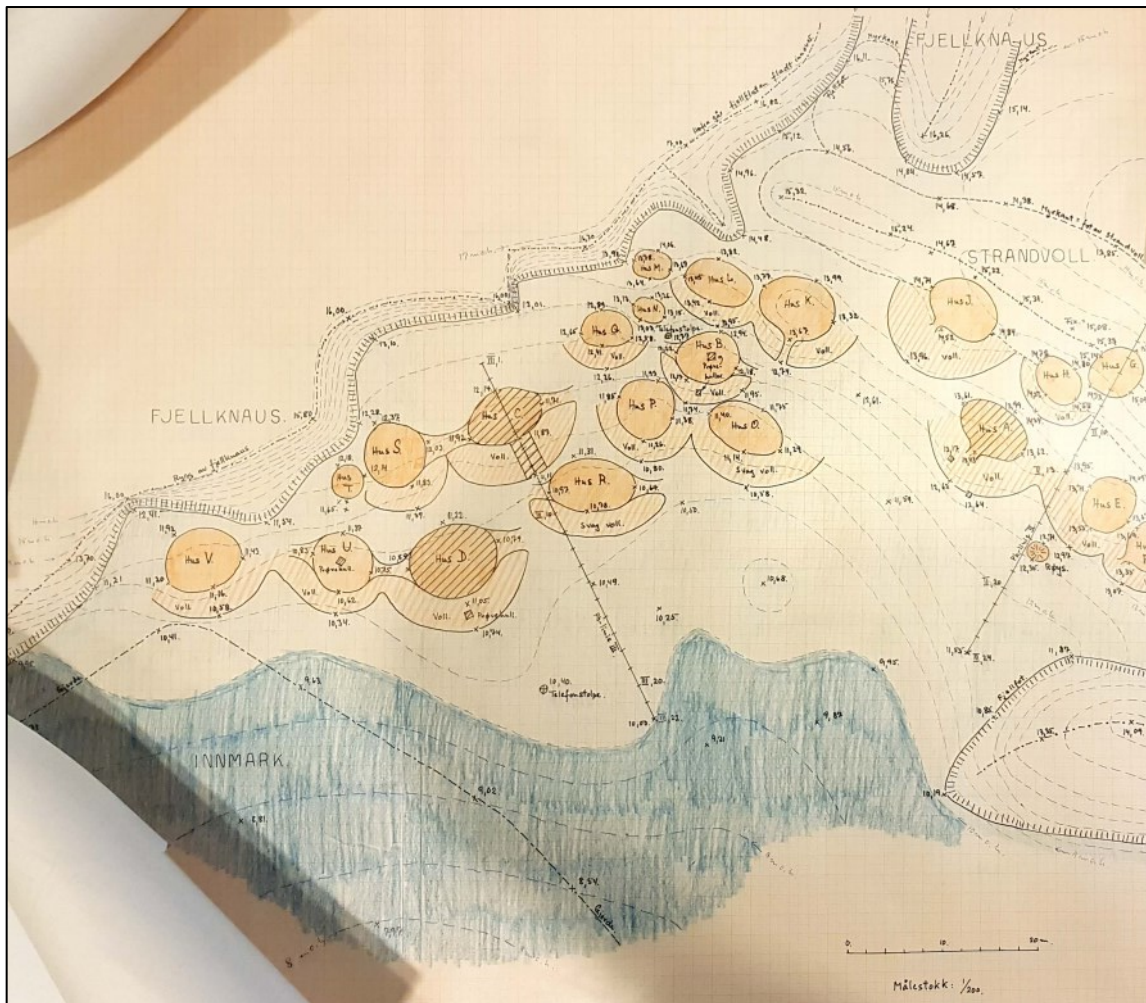
«Stone Age Demographics»-prosjektet undersøkte demografiske mønstre, deres bakgrunn og implikasjoner i ulike skalaer. Et viktig aspekt av dette er hvordan lokal tilgang til ressurser kan ha påvirket bosettingsmønstre. De kjente steinalderboplassene ligger langs de gamle strandterrassene, tydelig rettet mot havet. Den sørligste delen av Sørøya egner seg for å utforske hvordan tilgang til et stort innland med ferskvann, elvedaler og fjellpass kan ha vært brukt i eldre tider. Det er ikke urimelig å se for seg at tilgang til ferskvannsfisk og andre tradisjonelle landressurser også var viktige for samfunn primært rettet mot sinking fra havet. Trygg vei over land i dårlig vær er også en viktig ressurs i slike kystsamfunn. Simonsen registrerte tufter innerst i grunne bukter med lette landingsforhold med båt. Området egner seg for å utfordre dette bildet, gjennom å befare mer eksponerte landskap. På mange av de tidligere kjente lokalitetene ligger tuftene i ulike høyder over havet i takt med landhevinga, noe som antyder ulik alder. Gjennom ny dokumentasjon og landskapsvurdering ønsket vi å undersøke dette forholdet.

Målsetting

Tegn på gjenbruk har tidligere vært rapportert eller indikert fra en rekke utgravninger av steinaldertufter i Skandinavia, men har svært sjelden vært en egen problemstilling, og de tilhørende metodiske og kulturhistoriske implikasjonene har i svært liten grad vært adressert. Problemstillingen er sentral i forskningsprosjektet «Stone Age Demographics». Målet med undersøkelsen var å avklare om og hvordan flere bruksfaser og mulig gjenbruk i enkeltstrukturer kan påvises arkeologisk, gjennom stratigrafisk utgravning og påfølgende analyser. Simonsens (1963) hus C (ID7841 – 15) på Risvåg ble valgt fordi rapporten fra den tidligere undersøkelsen antydte potensiale for å kunne påvise flere bruksfaser/gjenbruk. To av de tre tuftene som ble undersøkt i 1963 ligger like ved hverandre, men med nesten en meters høydeforskjell, mens den tredje ligger høyere, og har en annen orientering. Plassering i terrenget sammenhold med dateringer gir mulighet til å undersøke modellen med høyde over havet som relativ (og absolutt) dateringsmetode.

Risvåg (ID 7841)

Lokaliteten ble opprinnelig registrert av Povl Simonsen i 1962, som da påviste 21 tufter (fig. 2). Flere ble undersøkt i 1963 (Simonsen 1962, 1963). I 2016 ble 23 tufter påvist (Skandfer og Damm 2019). Lokalitetsbeskrivelsen er oppdatert i Askeladden i etterkant av denne registreringen. Simonsen undersøkte blant annet tuftene («hus») A (nyregistrert i 2016 som T9), C (nyregistrert som T15) og D (nyregistrert som T21). Utgravingen i 2019 tok utgangspunkt i Simonsens utgravningsfelt i hus C (T15).

Figur 2. Simonsens registreringskart over Risvåg. Utgravede tufter er angitt med svart skravur. (Tegnearkivet, Universitetsmuseet UiT).

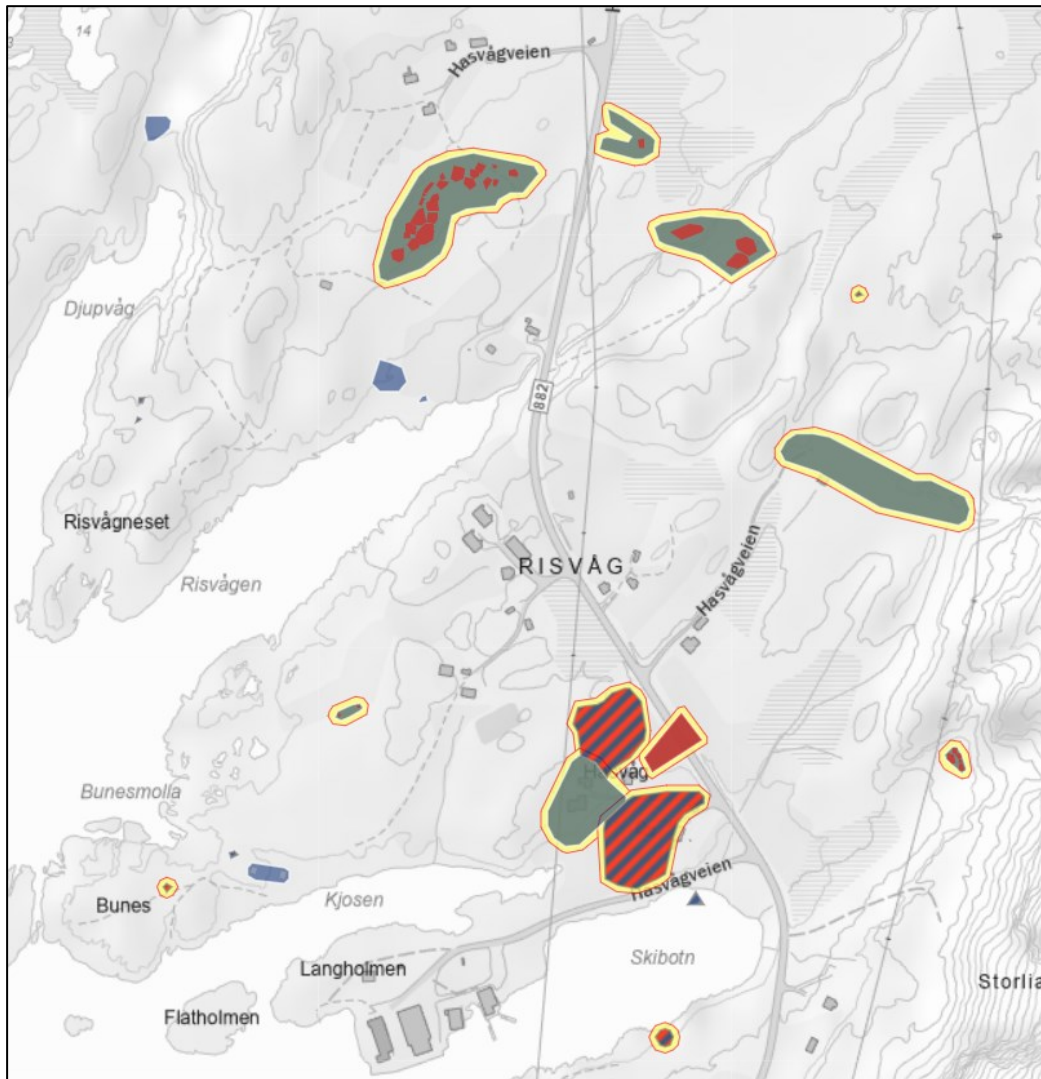
Lokalitetsbeskrivelse

Lokaliteten Risvåg er et større felt med nedgravde tufter, som strekker seg bak og over toppen av en markert strandvoll ovenfor Risvågen, i skråningen ned fra strandvollen og langs en lavere terrasse. Lokaliteten ligger mellom 10 og 15 moh. Det er registrert en rekke felt med steinaldertufter i nærområdet (Fig. 1).

Det er registrert fire tuftfelt på samme høyde i Risvågen og Hasvågen (fig. 3), to smale viker nordvest for Hasvik tettsted, rett nord for det lave, flate Stangeneset. Mellom de to

vågene ligger Buneset med en rekke av flere lave holmer og skjær i sin forlengelse ut i havet. Risvågen, som er den nordligste av de to vågene, etterfølges av den kortere, smale Lille Djupvåg og den åpnere Mollvika, før Knottneset og fjellene Knottan (164 og 189 moh.) med det karakteristiske Rekskardet avgrensner dette landskapet av vik og bukter mot havet i vest. I øst ruver fjellet Navaren (491 moh.). (Fig. 4-5).

Terrenget består av morenegrus i gamle strandterrasser og lave bergframspring som danner hyller og nivåer. I bunnen av Risvågen renner det ut en liten elv, som har dreneringsfelt rundt myrer og flere små vann/tjern på flatene nordvest for lokaliteten.

Figur 3. Lokaliteten Risvåg ID 7841 ligger lengst nord på kartutsnittet. Lokaliteten ligger på begge sider av veien. Sørøst for lokaliteten ligger Risvåg Østre (ID 221259), og sørøst for denne igjen ligger tuftelokaliteten Hasvåg (ID 47261). Enda litt lenger sør ligger lokaliteten Hasvåg Pina (ID221261). Nedenfor vegen gjennom Hasvåg ligger bosetningslag og et kirkested fra middelalder (Kart fra askeladden.no; m=1:5000).

Figur 4. Noen av de øverste tuftene (inkludert hus A (T9)) på Risvåg, med Navaren bak. (Foto: Charlotte Damm, UiT).

Figur 5. De nederste tuftene med Risvågen og munningen av Sørøysundet bak. (Foto: Charlotte Damm, UiT).

Figur 6. Rekonstruert terreng med havnivå på 10 meter over dagens. Tuftene på Risvåg (ID 7841) er markert med røde prikker, tuftene på Hasvåg (ID 47261) med rosa prikker og Hasvåg Pina med gule. (Illustrasjon: Magnus Sakarias Lindgren, UiT).

Figur 6 viser en landskapsmodell der havet er hevet med ti meter basert på høydekoter med 5 m ekvidistanse. Det gir en litt grov modell, men viser godt hvordan lokaliteten Risvåg ligger sørøstvendt ved en vid bukt, der det renner ut en liten elv.

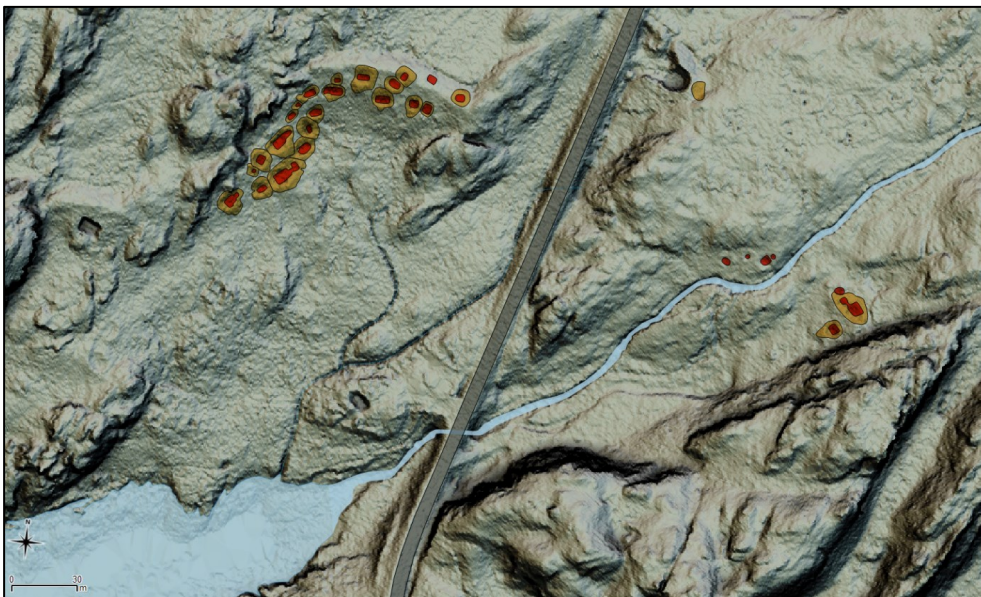
Registreringer 2016

Simonsen registrerte opprinnelig 21 tufter av «Gressbakkentype» på Risvåg-lokaliteten, i tillegg til en røys tolket som en grav. Det ble registrert 23 nedgravde tufter på lokaliteten i 2016 (Fig. 7) (Skandfer og Damm 2019). Hver tuft ble da innmålt med CPOS for nøyaktig kartfesting. Høyde over havet ble målt både midt i hver tuft og utenfor sideveggen, på den terrenghøyden som tuften ble gravd ned fra. Indre og ytre avgrensing av tuftene (gulvareal og ytre grense for voll og utrast masse, samt dybde på nedgravning) ble dokumentert. All informasjon ble ført i registrerings skjema og alle tuftene ble fotografert. Tuftene er målt med CPOS til å ligge mellom 14,7 og 10,2 moh. De øverste tuftene ligger oppe på og til dels bak en tydelig, øst-vest-orientert strandterrasse, som demmer opp et lite myrparti bak. De lavere ligger foran en lav bergskrent, på mindre tydelige nordvest – sørøst-orienterte terrasser. Generelt framstår de øverste husene som mindre og svakere markert enn de lavere, men dette bildet er ikke entydig og kan i hvert fall delvis skyldes

variasjoner i terrenget de er plassert i. Simonsen (1963:3) foreslår at de øverste tuftene kan være eldre enn de lavere, men at det er like sannsynlig at alle strukturene er samtidige. Utgravningen i hus A, i skråningen ned fra den øverste strandterrassen, avdekket et steinlag over kulturlaget som tolkes som avsatt av havet etter at huset gikk ut av bruk, kanskje som resultat av stormflo eller en mindre transgresjon (ibid.: 5).

Strukturen som er valgt for utgravning i 2019 er Simonsens hus C (T15). I 2016 framstod den slik (Skandfer og Damm 2019:20):

T15. Tuft, rektangulær/oval, orientert NØ-SV. Utgravd av Simonsen (1963: hus C). Plattform/anneks i N, 38 cm høyere enn det lavere hoved/gulvnivået (lavere nivå identisk med utgravd areal). Kraftig voll mot SØ. Vag avgrensning mot NØ, hvor det mulige anneks/plattform/inngang er plassert. Også plattform mot SV. (Var det opprinnelig en mer oval form med to innganger uten at dette erkjentes ved utgravning?) Indre mål 5,8 x 4,2 m, dybde fra topp av voll 0,59 m, 0,52 m fra naturlig terreng. Veggbredder 4,1 m (N), 2,8 m (S), 5,8 m (Ø) og 1,7 m (V). 11,47 moh. Sjakt i SØ-voll målt til 11,32 moh.

Figur 7. Registrerte tufter rundt Risvågen. Risvåg (ID 7841) ligger lengst til venstre. Den undersøkte tuften T15, ligger SSØ og blant de laveste i feltet. (Kart/topografisk modell: Kenneth Webb Vollan, UiT).

Simonsens utgravning i 1963

I 1963 foretok Povl Simonsen undersøkelser i fem av det han omtalte som typiske Gressbakkenhus med kraftig voll foran, husene A, B, C, D og U, på lokaliteten «Risvåg Nedre». Hus A, C og D ble utgravd i sin helhet, hus B undersøkt med to prøveruter, en i gulvarealet og en i veggvollen nedenfor. Hus U, det lavestliggende huset i feltet, ble undersøkt med en prøverute midt i gulvarealet. Simonsen konkluderer med at utgravningen viste at husene B – D og U alle viste «asbestkeramikk-kultur», mens det ikke var mulig å fastslå noen sikker datering for det høyereliggende hus A (Simonsen 1963).

Hus A (T9)

Simonsens (1093:4-5) graverapport er på en knapp side. Det framkommer at hele gulvarealet på 4 x 3 m ble undersøkt. Rett under torva var det et steinlag, tolket som å være kastet opp av sjøen. Under det var storsteinet strandvollmasse, der noen av de største steinene antas å være plassert av mennesker. Langs veggvollens indre avgrensning mot gulvarealet var en regelmessig rekke av steiner, ellers ble det ikke identifisert anlegg (ildsted eller døråpning) i tufta, og utgravningen stoppet da de vesentligste trekkene ved strukturen var antatt dokumentert.

Funnkategori	NV-gulv	NØ-gulv	SV-gulv	SØ-gulv	Vegg SV	Vegg SØ	Prøverute	Totalt
Pil, skifer	1		1					2
Spyd, skifer	2							2
Eneget kniv, skifer	1			1				2
Bryne, skifer, slipestein		1						1
Ubest. slipt redskap, skifer	2			2				4
Øks/meisel			1					1
Flekkelignende avslag med retusj, flint		1						1
Flekkelignende avslag med cortex, flint				1				1
Emne til skiferkniv			1				1	1
Pimpstein med slipefure, en med oker	2							2
Fiskesøkke	2		1	1	1			5
Slagstein			1					1
Naturlig stein, erodert til spesiell form			1					1
Naturlig pimpstein	6	1	1	16				24
Avslag	35	5	33	16	2			91

Tabell 1. Funnene Ts.8276 fra utgravningen av hus A (T9) i 1963.

De få funnene – totalt 138 – ble gjort mellom de to steinlagene og videre ned i det nederste laget. Få funn kan skyldes grov masse i undergrunnen, slik at gjenstander har forsvunnet ned mellom rullesteinene, og trolig kan verken typer eller antall regnes som representative. Til tross for dette er det mange flere naturlige pimpsteiner her enn i husene C og D. En av pimpsteinene (Ts.8276b) med slipefurer beskrives som rød av oker i alle porer, og kategoriseres som en «fargerasp» (okerraspe). Det ble ikke funnet asbestkeramikk eller råasbest i hus A.

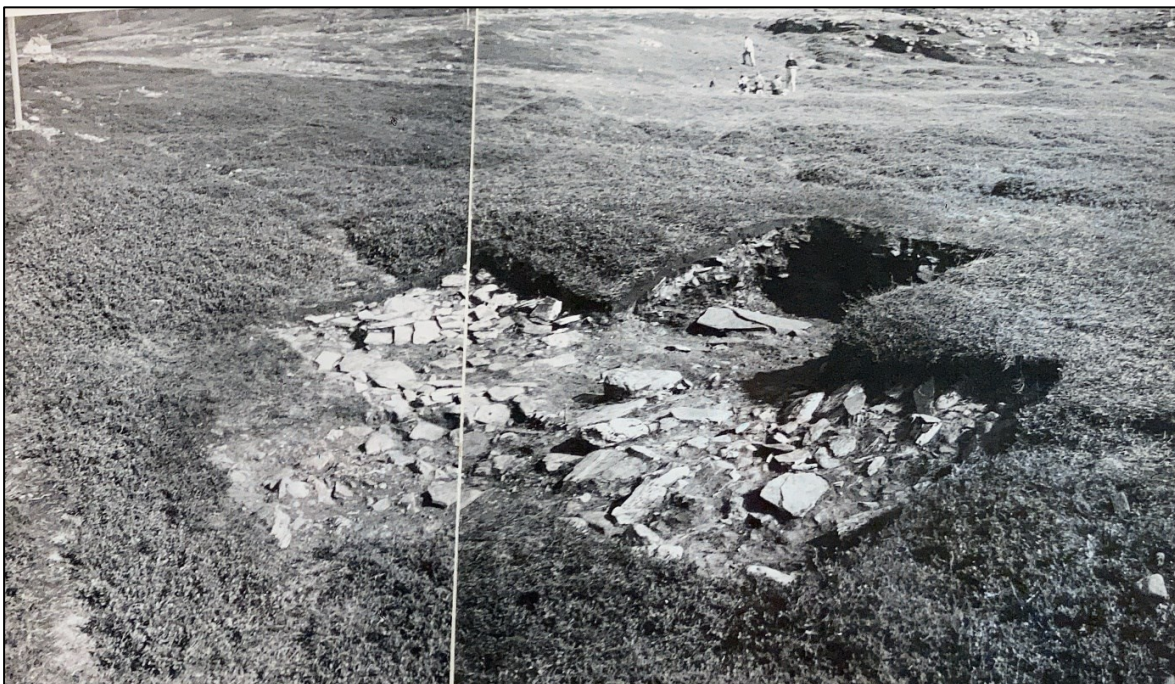
Hus C (T15)

Simonsens (1963:5-6) utgravningsrapport er kort, bare ½ side. Det framkommer av rapporten, tegningene og foto at mesteparten av gulvarealet – 15 m² – ble gravd ut. Gulvarealet er tolket som rektangulært, 6,1 x 3,4 m etter utgravning. Det avdekkete gulvet framstår som hellelagt i nord, delvis hellelagt i sør, mens det var ryddet for stein i en stripe langs vestveggen. Langs midtaksen lå et langsmalt ildsted, 2 x 0,5 m, i form av en mengde stein med litt trekull mellom. Det ble gjort gjenstandsfunn spredt over hele gulvarealet,

også under ildstedet, som er en interessant observasjon med tanke på muligheten for flere bruksfaser. Veggskråningene var dekket av tett steinlegging. Det ble gravd en kryssende men litt skrå, 2 m bred og 2,5 m lang sjakt inn midt på østvollen, til like forbi vollkronen (fig. 8-11).

Figur 8. Struktur ID 7841-15 (Simonsens hus C) sett mot sørøst, slik den framstod før utgravningen i 2019. Utgravningsfeltet fra 1963 er godt synlig (foto: Charlotte Damm, UiT).

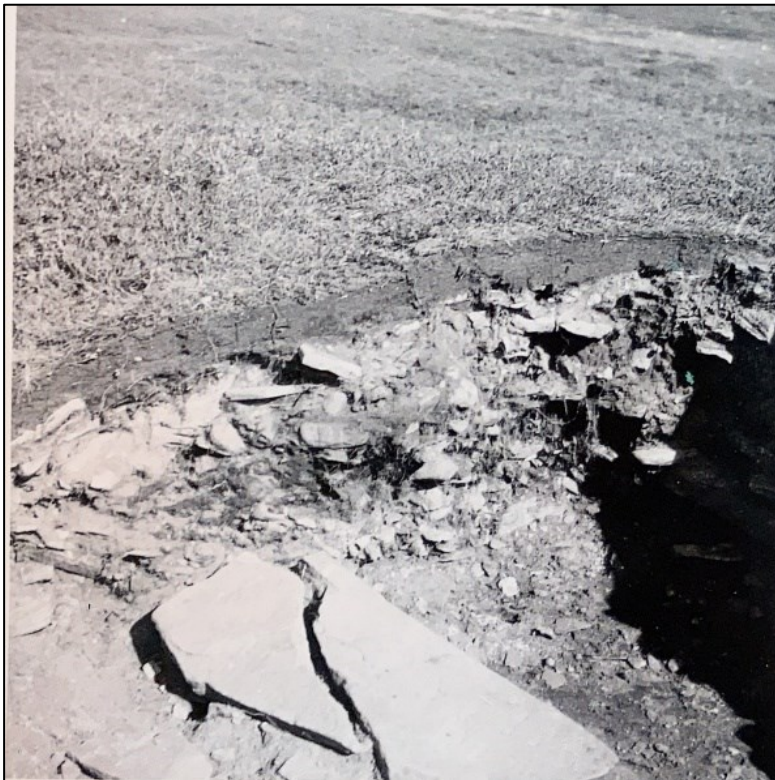

Figur 9. Hus C (T15) med vollen foran mot øst, ferdiggravd i 1963. Sett mot nordøst (fra Simonsen 1963).

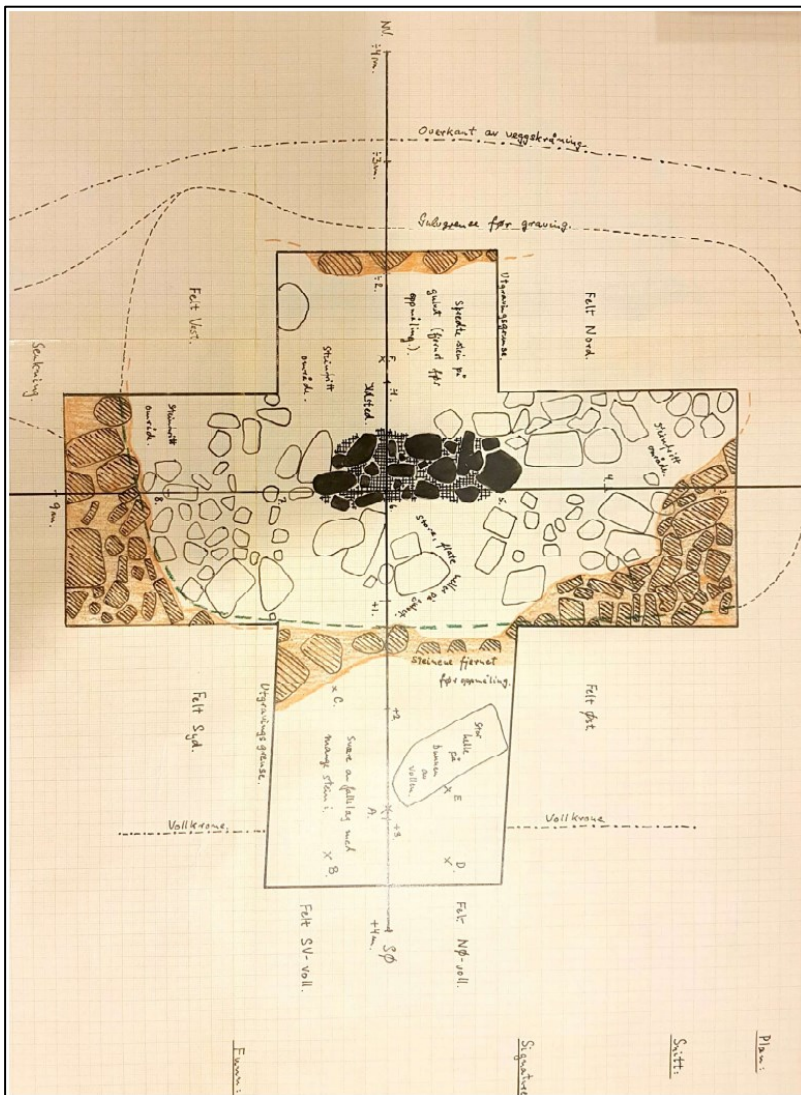
Sjakten avdekket at

«(..) hele vollen inntil 75 cm dybde besto av store og små steiner, blandet med store mengder av sort, fet jord, som er formuldete avfallslag. Vollen er altså en avfallsdyng, men under hele dens vekst er kunstig tilført steinfyll, så man kan med like god rett kalle den for en veggvoll. Oldsaker fantes i alle dybder i vollen og spredt over gulvet.».

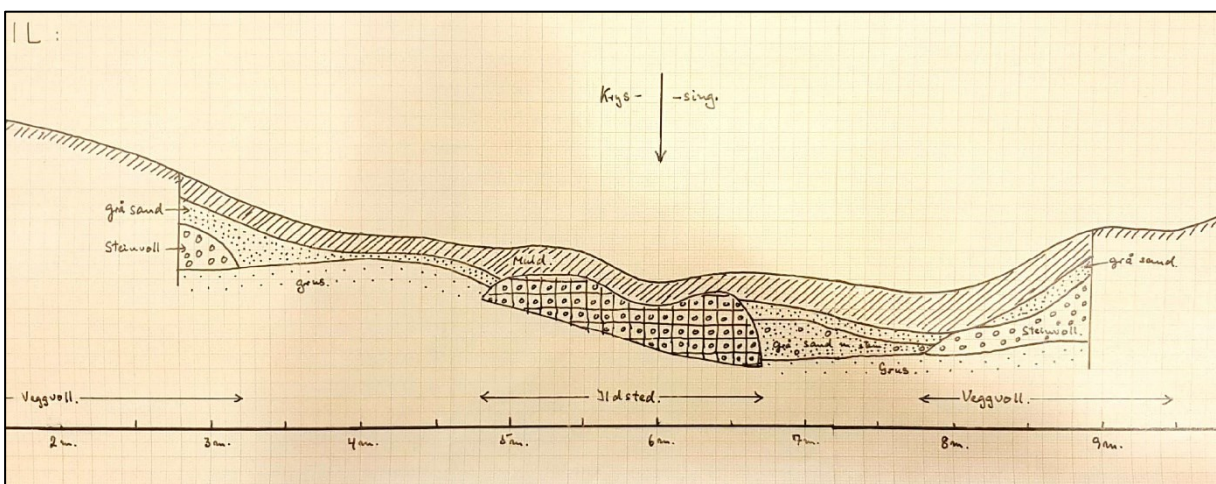
Plantegningen (fig. 11) gir inntrykk av et tilnærmet flatt gulvareal innenfor en steinvoll, med en «senkning» markert i vest-nordvestveggen. Lengdeprofilen (fig. 12) viser derimot at strandgruslaget, som tolkes som gulvlaget i strukturen, ligger 50 cm høyere i nordvestenden av ildstedet enn i sørøstenden. Høydeforskjellen er også synlig på fotoet fra utgravningen (fig. 9). Det er mye og stor stein i denne delen av tufta, og spørsmålet er hvor mye av dette som kan være veggvoll, hva som eventuelt kan være innrast masse fra en veggvoll, og om gulvet kan ha en noe annen orientering enn slik Simonsen tolker den.

Figur 10. Hus C (T15): Detalj av profil gjennom østre veggvoll fra utgravningen i 1963 (fra Simonsen 1963).

Figur 11. Simonsens planskisse fra utgravningen av hus C (T15) i 1963 (Tegnearkivet, Universitetsmuseet, UiT).

Figur 12. Simonsens lengdeprofilskisse fra utgravningen av hus C (T15) i 1963 (Tegnearkivet, Universitetsmuseet, UiT).

Funnene fra utgravningen av hus C (T15) er katalogisert under Ts.8278 (tabell 2), og er registrert i forhold til fire gulvsektorer og to veggsektorer. Blant de 337 funnene fra gulvarealet (tabell 2) framkommer av funnkatalogen at det er flere fragmenter av eggslipte skiferredskap, både kniver, spydspisser og ubestemte redskap, og et fragment av et skiferbryne. Dessuten tre eggformete slagsteiner og et eggformet fiskesøkke og et «spon» (flekkelignende avslag) av sørskandinavisk flint med cortex. Funnene fra sjakten gjennom veggvullen/avfallsdyngen omfatter en såkalt «miniatyrkniv» i slipt skifer, en hel, to fragment og et uslipt emne til en spydspiss av grå skifer, en pilspiss i grå skifer og noen ubestemte, eggslipte fragment. Dessuten en skifermeisel og et fragment av en øks eller meisel i grønnstein, to pimpsteiner, den ene med slipefure og den andre med pusseflate, en skraper i grå «Helgelandsflint» og et «spon» i sørskandinavisk flint. Fra sjakten kommer også et eggformet fiskesøkke og en eggformet slagstein. Det er samlet opp totalt 226 avslag fra gulvarealet og 43 fra sjakten gjennom veggvullen. Avslagene er katalogisert til å være i flere farger av skifer, ulike kvaliteter av kvartsitt, melkekvarter og svart chert. Det er relativt få funn i strukturen. De aller fleste redskapene er funnet i veggvullen, mens de fleste avslagene er funnet i gulvarealet, primært i N- og V-sektorene. Noen av funnene fra veggvullen/avfallsdyngen er angitt med plassering og dybde på plantegningen (se fig. 11). Her framkommer det at to skiferspisser ble funnet 15 cm dypt, to andre på henholdsvis 40 og 50 cm dybde, og fiskesøkket helt på bunnen av sjakten (75 cm).

Kontekst/type	N - g u l v	Ø - g u l v	V - g u l v	S - g u l v	I l d s t e d	V e g g N Ø	V e g g S Ø	P r ø v e r u t e	T o t a l / t y p e
Pil, skifer							1		1
Spyd, skifer						1	2		3
Enegett kniv, skifer			1			1			2
Bryne, skifer, slipestein					1				1
Ubest. slipt redskap, skifer	1			1		2			4
Skraper, flint							1		1
Øks/meisel						2			2
Skifer med sagespor									
Flekkelignende avslag, flint	1						1		2
Emne til skiferspyd						1			1
Pimpstein med slipefure						1			1
Kjerne, kvartsitt									
Fiskesøkke			1			1			2
Slagstein	1		1		2			1	5
Avslag	113	15	72	22	4	43	43		312

Tabell 2. Funnene Ts.8278 fra utgravningen av hus C (T15) i 1963.

Figur 12. Spydspiss og pilspiss (Ts.8278 ac og ad) (til venstre) og emne til spydspiss, fragment av øks/meisel, meisel og fragment av spydspiss (Ts.8278t, u, v og ae) (til høyre). (Foto: Mari Karlstad, UiT).

Hus D (T21)

Rapporten fra utgravningen av hus D (T21) er på omtrent en side (Simonsen 1963:6-7). Før utgravning framstod gulvflaten som rektangulær, og midt i den nedre, sørøstre veggvollen, var en 1 m bred og 1,5 m lang forsenkning som ble tolket som en mulig

Figur 14. Hus D (T21) ferdig gravd i 1963, sett mot sør. Ildsted V til høyre i gulvarealet (fra Simonsen 1963).

Figur 15. Ildsted V, tolket som keramikkovn. Bilde fra utgravningen i 1963 (fra Simonsen 1963).

Funnene fra utgravningen av hus D (T21) er katalogisert under Ts.8279 (tabell 3). De totalt 976 funnene, det vil si tre ganger så mange som i hus C, ble registrert i forhold til fire gulvsektorer, og egne kontekster for ildstedene og prøveruten i den sørlige veggvullen. Tabell 3 viser hvordan ulike funnkategorier forholdt seg til de ulike delene av strukturen. De aller fleste skårene av keramikk, inkludert to randstykker, og de fleste bitene av råsbest, ble funnet i N-sektoren. En annen konsentrasjon av skår ble funnet i S-sektoren, sammen med råsbest. De fleste asbestkeramikkskårene beskrives som tykke, men noen få også som tynnvegget. Dette tyder på minst to kar. Keramikken er klassifisert som tekstilkeramikk (gruppe 5) av Roger Jørgensen og Bjørnar Olsen (1988:37).

6 av totalt 8 skiferpiler eller fragmenter av piler ble funnet i Ø-sektoren. Her ble også de fleste stykkene av skifer med sagespor funnet, men slike ble det funnet flere av i alle sektorene. Skrapere ble funnet i N- og Ø-sektorene. Bryne og slipesteiner, hugde emner, slagstein og kjerne ble bare funnet i S-sektoren, og her lå også de aller fleste naturlige pimpsteinene og det eneste fiskesøkket. Avslagene lå primært i Ø- og S-sektorene i gulvet.

Tabell 3.	N	Ø	V	S	I	I	P	T
Kontekst/type	g	g	g	g	l	l	r	t
	u	u	u	u	d	d	u	a
	l	l	l	l	e	e	v	/
	v	v	v	v	V	Ø	g	t
								y
								p
								e
Meisel, skifer	1							1
Pil, skifer	1	6		1				8
Spyd, skifer							1	1
Eneget kniv, skifer				1				1
Bryne, skifer, slipestein				3				3
Ubest. slipt redskap, skifer	1		1	1				3
Skrapere, kvartsitt	2	2						4
Skrapere, flint		1	1					2
Slipt fragment av øks?	1		1					2
Skifer med sagespor	4	8	5	2				19
Flekkelign. avslag, flint	1	1	1	4				7
Asbestkeramikk	28	3	1	7				39
Råsbest	7	1	1	2				11
Emne til skiferpil		1						1
Pimpstein med slipefure	1			1				2
Kjerne, kvartsitt		1		1				2
Kjerne, kvartsitt				2				2
Kjerne, kvartsitt								
Slagstein								
Emne, hugget skifer								
Avslag, flint, skjorbrent	2							2
Naturlig pimpstein	2		1	7				10
Avslag	92	398	84	269	5	7		855

Funnene Ts.8279 fra utgravningen av hus D (T21) i 1963.

Utgravningen 2019

Undersøkelsen i hus C (T15) i 2019 ble satt opp for å etablere stratigrafiske kontekster for sammenligning med Simonsens observasjoner og funn fra det han benevnte hus C, med henblikk på å avdekke og dokumentere stratigrafiske forhold og å ta ut prøver til datering, fra sikre kontekster i ulike nivå. Utgravningen i 1963 omfattet hele det østre gulvarealet men bare rundt halvparten av det vestre. Veggvollen/avfallsdyngen mot øst var bare undersøkt i en 2 x 2 m sjakt. I 2019 ble det åpnet og gravd to smale sjakter parallelt med utvalgte deler av de eldre utgravningsfeltene. Dermed fikk vi fram profilene fra den eldre utgravningen, og kunne koble våre observasjoner direkte på dem som da ble gjort, ved hjelp av relativt små inngrep.

Metode

De nye utgravningsfeltene ble anlagt som 2 m lange og 0,5 m brede utvidelser parallelt med Simonsens utgravningsfelt i, henholdsvis veggvollen/avfallsdyngen (sjakt 1) og den sørvestre delen av gulvarealet (sjakt 2) (fig. 16). Sjakt 1 måtte utvides fordi den var anlagt delvis over det eldre utgravningsfeltet (se beskrivelse under).

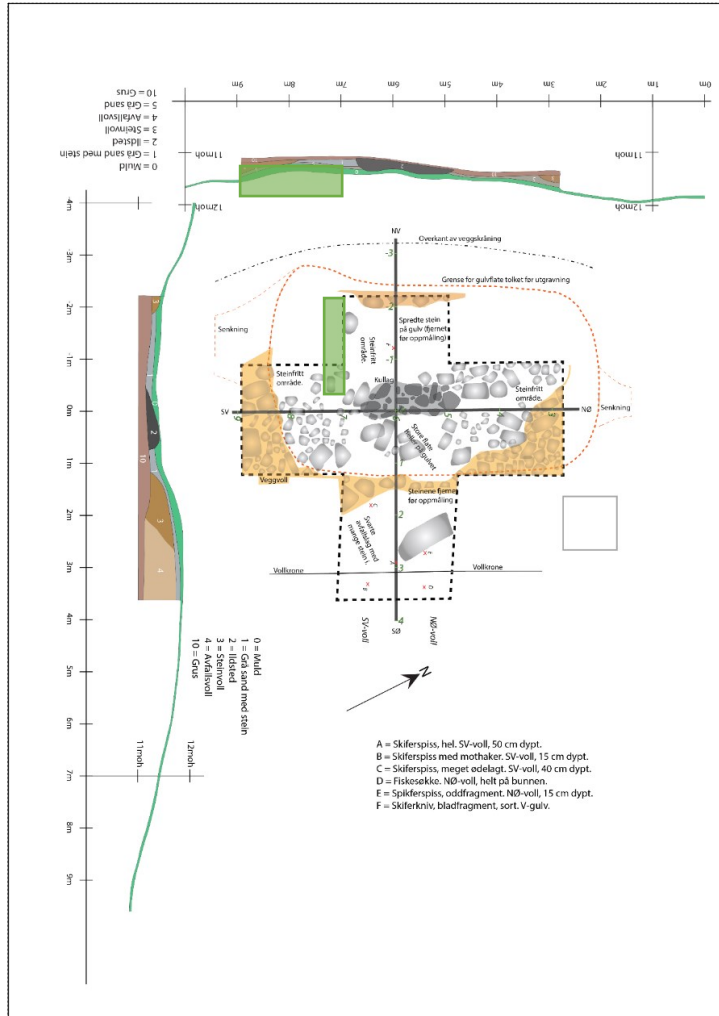
Gravingen foregikk manuelt i sin helhet. Utgravningen ble foretatt stratigrafisk, massene ble såldet, funn samlet og merket i henhold til koordinatsystem satt ut med CPOS, og gjenstandsfunn og prøver målt inn nøyaktig med CPOS (fig. 17). Stratigrafiske forhold og andre observasjoner ble dokumentert med tegninger/skisser og notater på graveskjema, og med foto inkludert fotogrammetri. Rentegninger av plan og profiler er basert på fotogrammetriene. Feltene ble lagt igjen umiddelbart etter at undersøkelsen var avsluttet. Funnene er katalogisert under Ts.16049, i henhold til Universitetsmuseets standarder.

Sjakt 1

Metode

Det ble åpnet til sammen 0,5 m² nytt area i et felt på 0,25 x 2 m langs sørprofilen av det eldre utgravningsfeltet. Sjakten går gjennom vollen mot det som ville vært sjøsiden av strukturen. For å få fram profilen ble noe av den innfylte massen i det opprinnelige utgravningsfeltet fjernet, først i en bredde av 0,25 m (fig. 18), deretter rundt 0,5 m. Profilen i sjakten ble rensket fram stratigrafisk og de observerte enhetene benevnt A – H. Funn ble samlet inn i henhold til observerte lag. Det ble gravd 1,1 m dypt, til steril grunn.

Risvåg (gnr.16/1, 176), ID7841, Hasvik k. Finnmark. Rapport fra utgraving i hus C (T15)
2.-6. september 2019

Figur 16 Prinsippskisse basert på Simonsens plantegning av utgravningsfeltet i hus C (T15). De to sjaktene som ble gravd i 2019 er markert i grønt (tegning: Kenneth Webb Berg Vollan og Marianne Skandfer, UiT).

Figur 17. Kenneth Webb Vollan og Signe Groot Terkelsen måler inn prøver i sjakt 1 gjennom veggvoll/avfallsdyngje. Sjakt 2 i forgrunnen, med prøvesticket rett til venstre. (Foto: Marianne Skandfer, UiT).

Sjakt 1

Metode

Det ble åpnet til sammen 0,5 m² nytt area i et felt på 0,25 x 2 m langs sørprofilen av det eldre utgravningsfeltet. Sjakten går gjennom vollen mot det som ville vært sjøsiden av strukturen. For å få fram profilen ble noe av den innfylte massen i det opprinnelige utgravningsfeltet fjernet, først i en bredde av 0,25 m (fig. 18), deretter rundt 0,5 m. Profilen i sjakten ble rensket fram stratigrafisk og de observerte enhetene benevnt A – H. Funn ble samlet inn i henhold til observerte lag. Det ble gravd 1,1 m dypt, til steril grunn.

Figur 18. Sjakt 1 sett mot øst. Til høyre er topp av lag 1 avdekket. Legg merke til samlingen av rullesteiner, henholdsvis et fiskesøkke, en sikker og en mulig knakkestein. Innfylt masse i gravefeltet fra 1963 er fjernet til venstre, slik at profilen er frigjort. (Foto: Kenneth Webb Vollan, UiT).

Observasjoner og tolkninger

Figur 19. Ortomosaikk av sør-profil i sjakt 1. (Ortomosaikk: Magnus Sakarias Lindgren, UiT, basert på foto av Kenneth Veib Vollan, UiT).

Den gravde veggprofilen ligger sørøst for gulvarealet i hus C (T15). Rett under torva var et grått sandlag med grus og en del steiner. Øverst på vollkronen lå fire ovale rullesteiner, der tre hadde spor av bearbeiding. Steinene i sjakten var ellers stort sett flate og med ujevne bruddkanter, av den typen stein som ligger i og under bergframspringet ovenfor tuffefeltet. Under det grå sandlaget fulgte en sekvens av lag og enheter. I den delen av sjakten som lå nærmest gulvarealet var det en stor stein på høykant og en pakning av flate heller som kunne se ut til å ha rast ut av en oppmurt vegg (fig. 19-21). Flere av de observerte enhetene i vollen var avgrenset av denne steinen og steinpakningen, på en slik måte at massene så ut til å være avsatt som resultat av flere hendelser. I flere deler av vollmassene ble det funnet trekull, aske, bein, skjell og sneglehus (fig. 22), og i en av enhetene også små fragmenter av oker. Massene ser ut til å ha blitt deponert utenfor en steinmur/-voll, som har avgrenset gulvet mot sørøst.

De observerte enhetene var (fig. 20):

- A. Torv (lag 1)
- B. Grå sand. Iblandet noe grus og knyttneve-store steiner. Stedvis grå sand blandet med dekompostert torv, men alt i et sammenhengende lag under torva (lag 2).
- C. Gråbrun sand og jord (dekompostert torv), kompakt og stedvis leiraktig (Lag 3). Laget har litt varierende farge og løshet. Toppen av laget er mer leiraktig og kompakt, mens nedre del av laget er løsere sand og grus. C1=leiraktig, mørk grå sand. C2=som C, bare mindre kompakt og grovere.
- D. Gråbrun, leirete sand. Varierende fasthet og en del større steiner. Bare i skråningen inn mot gulvarealet. (Del av lag 4).

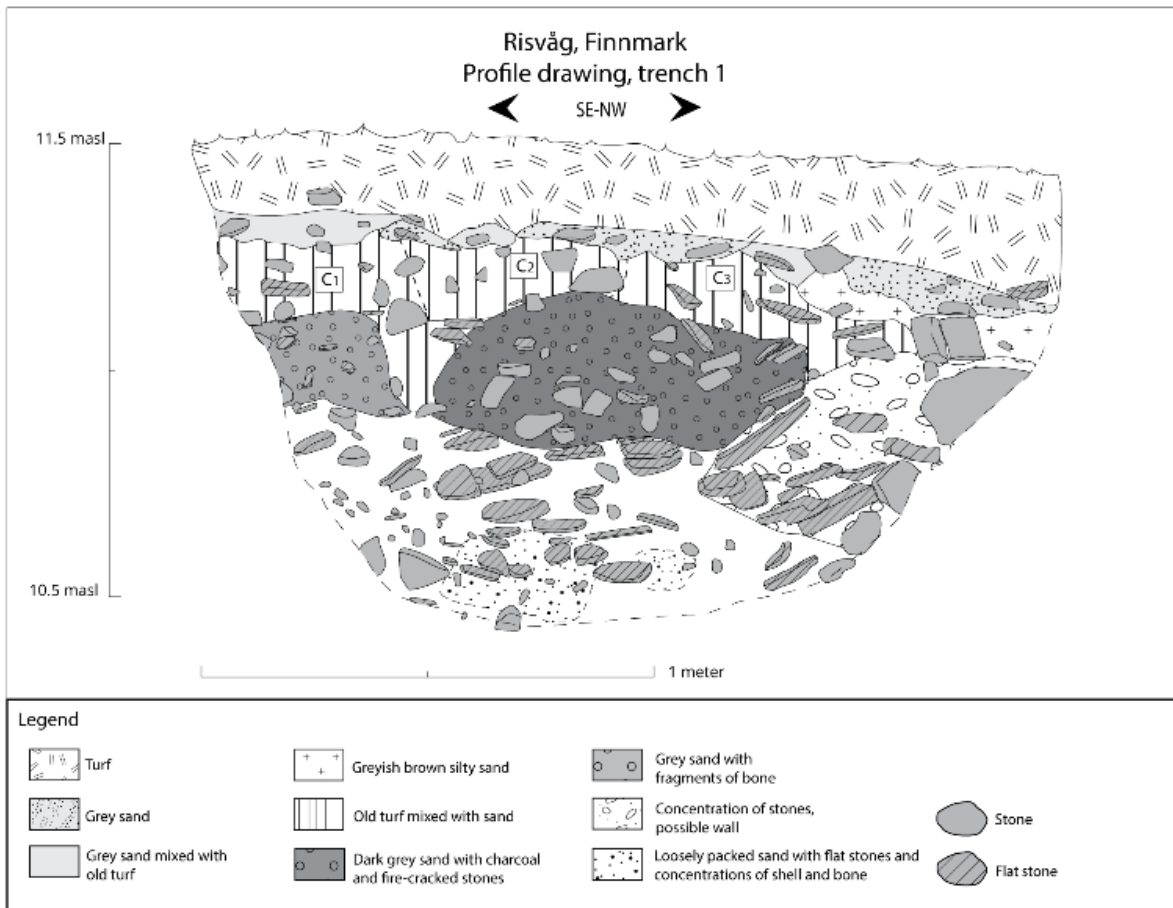
E. Kompakt lag med blanding av mørk jord (dekompostert torv) og sand, delvis leirete. Enkelte linser med torv. (Del av lag 4).

F. Steinpakning med store stein, innimellom er det grå sand og gråbrun sand. Denne enheten ligger mellom D og strandgrusen med heller (lag H), inn mot gulvarealet, og tolkes som rester av en veggkonstruksjon. (Del av lag 4).

G1. Kulturpåvirket lag med løs grus, mettet med sot/asje, trekull og skjørbrente steiner. Ligger inntil skråstilt heller/stor stein og mot F (vegg). (Del av lag 4).

G2. Samme struktur som G bare betydelig mindre trekull, sot og skjørbrent stein. De to enhetene er adskilt av en linse av det leiraktige sand- og jordlaget C. Lag G2 inneholder beinfragmenter og noen spredte korn med rød oker. (Del av lag 4).

H. Flate heller (naturlig avsatt eller del av anlagt veggvoll?) med løs strandgrus og sand mellom, samt nedfall fra lag G. I «lommer» finnes konsentrasjoner av skjell og korallrester. (Nedre del av lag 4).

Figur 20. Profiltegning, sjakt 1. Observerte lag og enheter (Tegning: Magnus Sakarias Lindgren, UiT, basert på fotogrammetri, og på feltskisse av Kenneth Webb Volla, UiT).

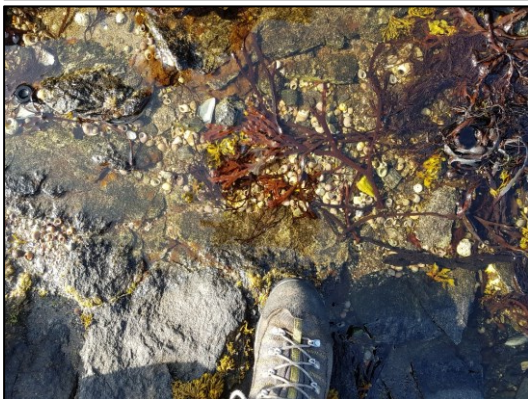

Figur 21. Steinpakning i nordvest-delen av sjakt 1 under utgravning: til venstre topp av lag G der steinpakningen kommer til syne inn mot gulvarealet i T15, til høyre profilen sett mot sør; steinpakningen under utgravning og etter fjerning. (Foto: Marianne Skandfer, UiT).

Det ble funnet litt bein i veggvollen. Noen sterkt fragmenterte fiskebein lå under en steinhelle i enhet G2, og i samme enhet lå tre små fliser av dyrebein som synes å være brent. Det var små konsentrasjoner av strandsneglehus og korall-rester i den nederste delen av vollen. Disse kan like gjerne være naturlige som kulturelt betinget. Men, et større fiskebeinfragment og en liten del av en spaltet rørknokkel og tre små beinfliser ble funnet sammen med små fragment av strandsneglehus, korall og kråkebolle i bunnen av sjakta. Kombinasjonen knytter dermed menneskelig aktivitet også til dette laget. Ytterligere små fragment av brente og ubrente bein ble funnet i ni trekullprøver, da de ble rensket. Det ble tatt med to prøver av strandsnegl og korall fra konsentrasjoner nederst i sjakta (fig. 22). Tilsvarende snegler og skjell lever i dag i munningen i elva innerst i Risvågen, rett nedenfor tuftefeltet (fig. 23).

Figur 22. En konsentrasjon av sneglehus nederst i veggvollen (Foto: Marianne Skandfer, UiT).

Figur 23. Konsentrasjon av snegler og skjell i elveosen nedenfor feltet. (Foto: Kenneth Webb Vollan, UiT).

Sjakt 2

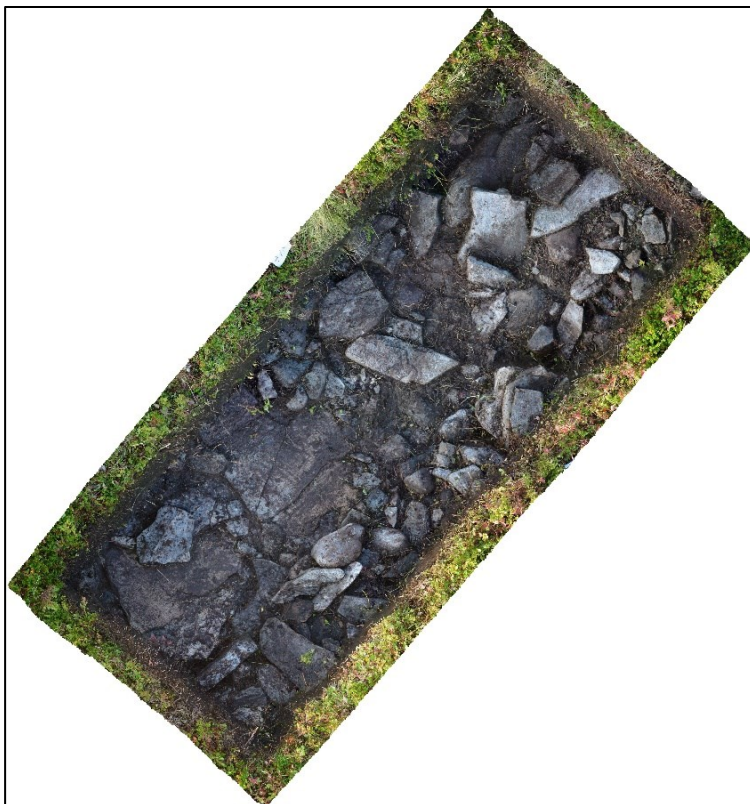
Metode

Før sjakt 2 ble målt opp ble det åpnet et 0,5 x 0,5 m prøvestikk i det som på overflaten framstod som det eldre utgravningsfeltet i gulvarealet, for å kontrollere at vi åpnet riktig sted. NV-hjørnet av sjakt 2 ble definert som x6/y18 i et lokalt koordinatsystem, som funnene er registrert i forhold til. Sjakt 2 ble først åpnet i et 2,0 x 0,5 m stort felt orientert NNØ-SSV, i den sørvestlige delen av gulvarealet i hus C (T15). Orienteringen viste seg å treffe svært presist langs utgravningsfeltet fra 1963, men det eldre feltet kom til syne som en 30 cm bred stripe av innfylt stein langs hele østsida av sjakt 2. Sjakta ble derfor utvidet tilsvarende langs vestsida, slik at den ble totalt 0,8 m bred, men dekket 2,0 x 0,5 m av ikke tidligere undersøkt gulvareal, i tråd med avtalen med Riksantikvaren).

Sjakt 2 ble gravd i en kombinasjon av stratigrafisk og mekanisk, mekaniske lag inntil 5 cm innenfor observert stratigrafi.

Observasjoner og tolkninger

Under torva var det mørk brun sand med gamle torvlinser og gjennomslag av humus, blandet med trekull. Lag 1 (fig. 24–25) bestod i sørvestdelen av sjakta av særlig store, oppsprukne heller, som skrådde ned mot det indre av tufta. Hellene var delvis (nederst) dekket av grå sand, som fortsatte et stykke inn over et plant område med grus (lag 2, se under) og mye stein. Det var gamle torvlinser også i og under den grå sanden, som

framstod som rester etter sandflukt. Det ble observert flere mindre trekullkonsentrasjoner med trekullbiter i lag 1. Det var gjennomgående mye stein i sjakta, i form av bruddheller av samme kvalitet som bergframspringet bak strukturen. I nordvesthjørnet av sjakta, inn mot sentrum av gulvarealet, var en uryddig ansamling av steinheller med trekull mellom. Steinhellene med trekull rundt lå inn mot en

Figur 24. Topp, Lag 1, sjakt 2, hus C, Risvåg, orientert etter himmelretningene. (Ortomosaikk: Magnus Sakarias Lindgren, UiT).

større steinhelle, som etter hvert skulle vise seg å stå på høykant rundt 10 cm fra profilkanten. Mellom steinen og profilen manglet gruslaget (lag 2, se under), og lag 1 (omdannet torv/torvlinser og sand) lå rett på et trekullsjikt. I denne nordlige delen av tufta, i overgangen mellom lag 1 og lag 2, ble det funnet en knakkestein av en eggformet rullestein, en knakkestein og en kjerne i kvarts, og dessuten rundt sju liter skjørbrent stein, mest rett sør for hellene og steinen på høykant. Steinen og hellene med trekull mellom er rester av ytterligere et ildstedsområde i tufta, i tillegg til det som ble dokumentert i 1963. De store, skrånende hellene framstår som en kraftig og forseggjort steinlegging opp fra gulvarealet og gjennom veggvollen, der Simonsens planskisse antyder en forsenkning (fig. 11, 16). Det kan være snakk om en form for døråpning mot sjøen i sør.

Figur 25. Topp av lag 2, sett mot sørvest (foto: Marianne Skandfer, UiT).

I gruslaget, lag 2 (fig. 26), var grusen øverst (lag 2:1) løs og gradvis lysere og mindre farget av trekull, bort fra de skrå hellene. I lag 2 under de skrånende hellene i sørvest var det fast, fet, svartfarget strandgrus blandet med stort sett helt oppløst trekull, og med en hel del skjørbrent stein (mengde ikke angitt på funnskjema) og mindre hellefragment.

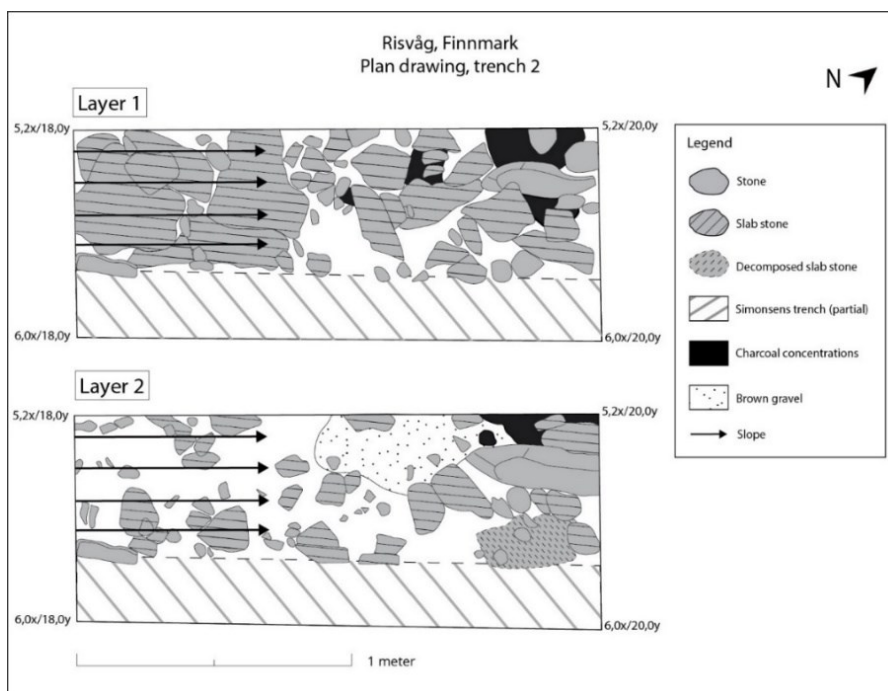
Den faste konsistensen understøtter tolkningen om at hellene har inngått i en døråpning, og at tråkk har komprimert grusen. I denne delen av lag 2 ble det funnet en knakkestein, en kvartskjerne og en hel del kvartsavslag. Rett nord for den kompakte grusen var et område med løsere grus blandet med mørk sand

og trekull, som viste seg å være det øverste av den naturlige strandgrusen (lag 3) som var farget av trekull (fig. 28). Videre mot nord var strandgrusen mer flekkvis og blandet med brun sand. Det ble funnet mye skjørbrent stein, og dessuten enkelte biter av trekull i lag 2, men ikke egentlige konsentrasjoner. Det ble funnet flere små «korn» av oker.

Det kom fram en tett steinpakning inn mot profilkanten mot vest, i forlengelsen av steinen på høykant, en steinpakning som skilte den brune sandgrusen fra et område med flere påfølgende trekullsjikt mellom steinen på høykant og profilkanten. Det var også trekull mellom to lag av mindre heller øst for steinen på høykant. Steinen og steinpakningen er trolig resten av en ildstedsomramming, og de mindre hellene utenfor ser også ut til å være en del av anlegget, med trekull og hellelegging i flere lag (fig. 27). De aller fleste funnene er fra lag 2, men mange er registrert å være funnet i overgangen mellom lag 1 og lag 2 (tabell 4). Lag 2 framstår som et kulturlag.

Figur 26. Bunn, lag 2, sjakt 2, hus C, Risvåg.
(Ortomosaikk: Magnus Sakarias Lindgren, UiT).

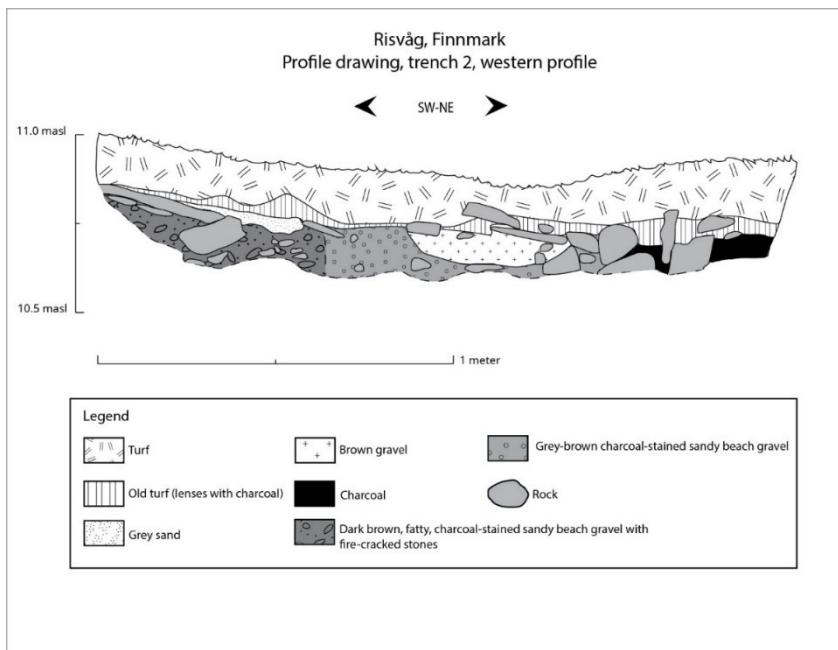

Figur 27. Plantegninger av lag 1 og 2, basert på fotogrammetri. (tegning: Magnus Sakarias Lindgren, UiT).

Figur 28. Overgang lag 2 - lag 3, sjakt 2, hus C, Risvåg.
(Ortomosaikk: Magnus Sakarias Lindgren, UiT).

Lag 3 bestod av strandgrus, som i sørdelen av sjakta var sort, feit og kullholdig (fig. 28). Siden gruslaget her ligger høyere enn i resten av sjakta, og dessuten inneholdt både trekull og funn under de store hellene, framstår det som en veggvoll som også har vært brukt som avfallsområde. Hellene ser ut til å ha blitt lagt oppå vollen, og har dermed skjermet laget mot utvasking. Videre mot nord var strandgrusen mindre feit og kullholdig. Det ble gravd mekanisk 5 cm ned i lag 3. Trekullsjiiktene bak den store steinen lengst nord i sjakta fortsatte, og lot seg ikke avgrense nedover ved undersøkelsen. Steinen var plassert oppå lag 3, på tynne heller.

Legend		
Turf	Brown gravel	Grey-brown charcoal-stained sandy beach gravel
Old turf (lenses with charcoal)	Charcoal	Rock
Grey sand	Dark brown, fatty, charcoal-stained sandy beach gravel with fire-cracked stones	

Figur 29. Profiltegning av vestkanten av sjakt 2, Hus C, Risvåg, basert på fotogrammetri. (tegnings: Magnus Sakarias Lindgren, UiT).

Profilen (fig. 29) viser hvordan de store hellene i sør har ligget over den innerste delen av veggvollen, muligens som del av en endring av strukturen gjennom å åpne en dør mot sør gjennom et avfallsområde. Dette antyder at det på et tidspunkt har vært fylt masse i gulvarealet, inn mot steinpakningen. Ildstedet ligger nokså dypt i gulvarealet, med en stratigrafi av steinheller og trekull i flere tynne lag, det nederste anlagt oppå den naturlige strandgrusen, lag 3.

Funn og prøver

Funn og prøver er katalogisert under Ts.16049.

Funn

Undersøkelsen resulterte i 91 littiske funn, herav 76 avslag. Den største gjenstandsgruppen er langovale til tilnærmet sirkulære rullesteiner med hugge- og/eller knusespor i endene og langs kantene, det vil si fiskesøkker og knakkesteiner. Ingen har dype, tydelige innhogde furer, og ingen har omløpende furer. Flere er spaltet eller knust. De skiller seg så tydelig ut fra alle øvrige steiner i strukturen, som er kantete bruddheller, at også en rullestein uten synlige huggespor er tatt inn og katalogisert som emne til fiskesøkke.

Figur 30. Fire ovale rullesteiner lå rett under torva, oppe på vollkronen i sjakt 1: én knakkestein (nederst), en trolig knakkestein (lengst til høyre) og to fiskesøkker (den rundeste av dem). (Foto: Kenneth Webb Vollan).

I sjakt 1 gjennom veggvollen ble det funnet to fiskesøkker og to knakkesteiner i en ansamling øverst i lag B (grå sand) rett under torva. (fig. 30). Ytterligere et emne til fiskesøkke og to knakkesteiner, en av dem spaltet/knus, ble funnet i veggvollen. To lå i lag 2.2., dvs. nederst i det grå sandlaget. Det ble funnet åtte avslag i sjakt 1, hhv. fem i svart chert og ett avslag/mulig kjernefragment i en uren versjon av samme materiale, ett i grå flint eventuelt fin, grå chert og ett i mørk rød skifer. Med unntak av chertavslaget/det mulige kjernefragmentet, som lå rett under torva, lå alle i det grå sandlaget (enhet B).

Figur 31. I sjakt 2 i gulvarealet ble det funnet et fragment av en slipt meisel i grønn skifer, inntil steinpakningen i nordvest-hjørnet av sjakta, i lag 2:2. (Foto: Marianne Skandfer, UIT).

I sjakt 2 i gulvarealet ble det funnet tre knakkesteiner, et fragment av en slipt meisel i grønn skifer (fig. 31), tre kjerner og ett kjernefragment i kvarts. I tillegg ble det funnet 61 avslag. De aller fleste funnene er fra lag 2, men mange er registrert å være funnet i overgangen mellom lag 1 og lag 2 (tab. 4).

De aller fleste avslagene i sjakt 2, 40 av 61, er i grov, lys kvarts (tab. 4). Flere er tydelig slått med bipolar teknikk. Det ene kvartsavslaget kan muligens ha tilslått egg. 13 skiferavslag fordeler seg over både rød, rødstripet, lys og grønn skifer. Ett kvartsavslag og ett skiferavslag har delvis naturlig overflate, noe som tyder på at det er brukt lokal strandstein. Det er bare fem små avslag av fin kvartsitt. Tre flintavslag, det ene med cortex, er i tråd med Simonsens (1979:420) om at et lite innslag av flint er vanlig i hustufter på Sørøya. Mange avslag ble funnet i gruslaget under de store hellene i veggvullen. Funnene viser at det er eldre bosetningslag under hellene.

Lag	Avslag				
	Kvarts	kvartsitt	skifer	flint	Sum
1	1		1	1	3
1-2	14	2	3		19
2	23	2	9	2	36
3	2	1			3

Tabell 4. Avslag fordelt på råstoff og lag, sjakt 2.

Prøver

Hovedmålsettingen med undersøkelsen var å hente ut daterbart materiale fra et antall sikre kontekster, helst i sekvens, som kunne belyse spørsmålet om eventuell gjenbruk av strukturen. Det ble tatt ut til sammen 72 trekullprøver, både bulkprøver og plukkete enkeltbiter, både i plan og profiler, fra begge sjaktene. Alle ble målt inn i tre dimensjoner med CPOS. 10 prøver av plukkete enkeltbiter ble sendt til treartsbestemmelse og datering ved Nasjonallaboratoriet for radiologisk datering, NTNU. Seks prøver var fra sjakt 1 og fire fra sjakt 2. Alle var av kortlevde løvtrær som med et noe varmere klima enn i dag kan antas å ha vokst lokalt. Seks ble bestemt til bjørk, tre til or, bjørk eller hassel, og en var bark av ubestemt treslag. I den ene prøven med en bit sikker bjørk var

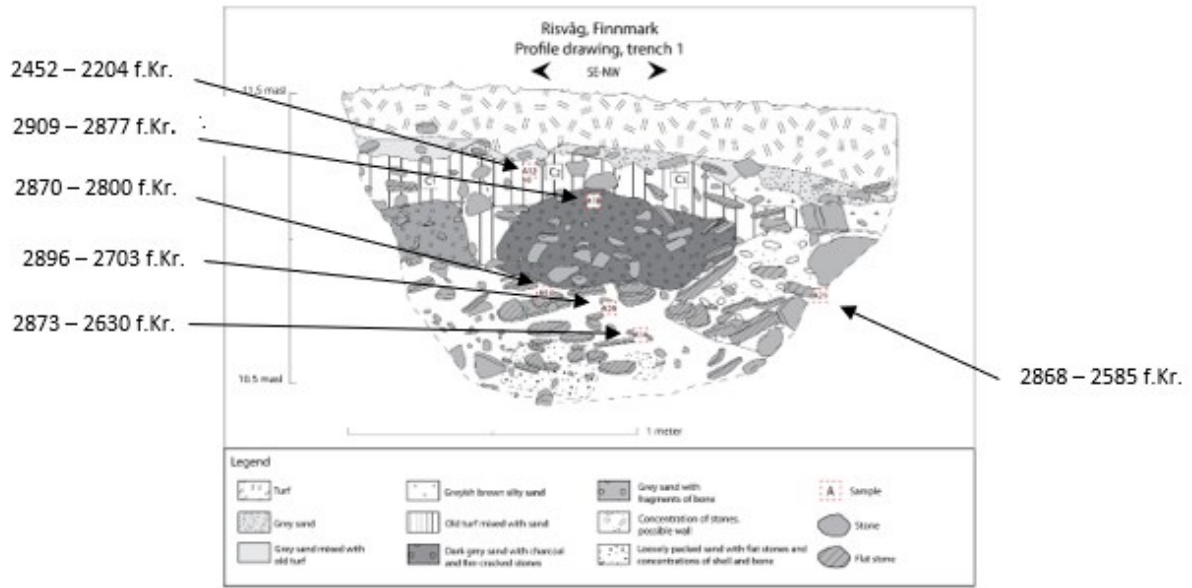
det også to biter som ble bestemt til tofrøbladet plante, trolig bjørk. Det ble datert biter av begge typene. Bestillingen til NTNU var å, etter treartsbestemmingen, ta ut én bit til datering, fortrinnsvis kvist/bark. Helst av bjørk, og hvis ikke det fantes å velge ut trekull av annet kortlevd, antatt lokalt, løvtre. Dersom vekten viste seg å bli for lav kunne det tas to biter av samme treart, og hvis heller ikke to biter var tilstrekkelig kunne det tas tre, osv. Dersom det bare var bartre i prøven, ønsket vi det å få datert, og da etter samme prioriteringer som over, dvs. helst kvist/bark og én enkelt bit. Dateringene er presentert i tabell 5.

Det er katalogisert bein fra fisk og pattedyr fra to funnsteder i sjakt 2. Det er dessuten funnet små fliser av brent og ubrent bein i ni trekullprøver, i forbindelse med etterarbeidet. Det er katalogisert tre prøver av sneglehus og korall, hvorav en lå i kontekst med fiske- og dyrebein, alle i enhet H. Prøver av sneglehus er gitt til SedaDNA-gruppen ved UM v/ Anthony Brown, til forskningsformål. Det er ikke kjent noe resultat fra eventuelle analyser ved ferdigstillingen av denne rapporten.

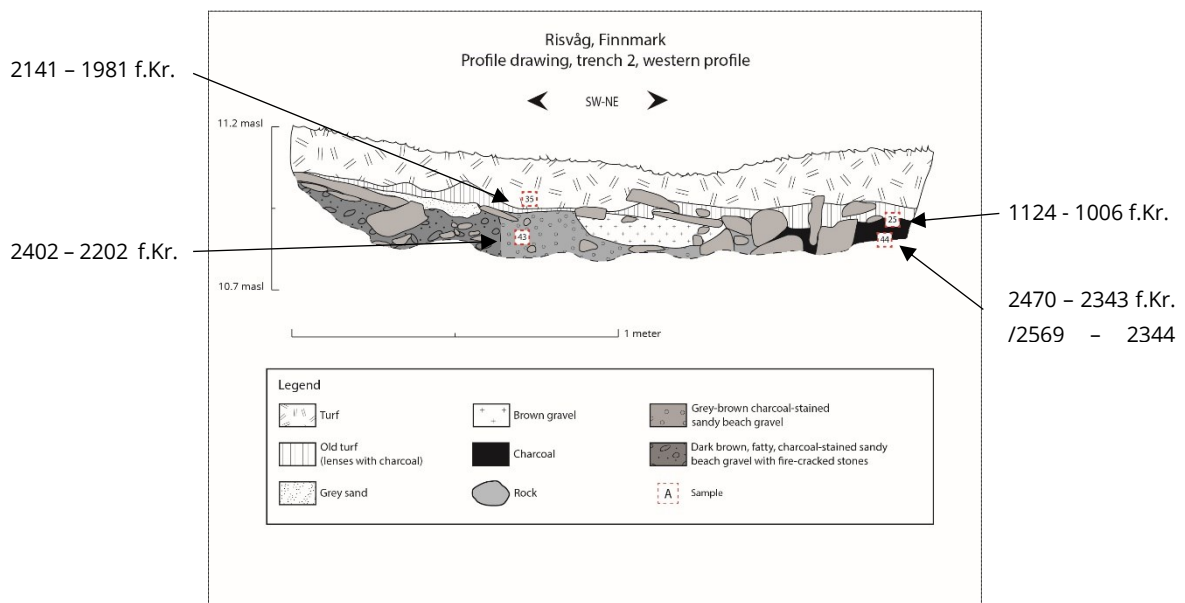
Dateringer

Trekullprøvene som ble datert var fra ulike nivå og stratigrafiske kontekster, og alle ble tatt ut av profilene i de to sjaktene, med kontroll på innbyrdes stratigrafisk plassering. Resultatene er kalibrert i henhold til Oxcal v4.4.2. Bronk Ramsey (2020); r:5, med atmosfæriske data fra Reimer et al. (2020) (Dateringsrapport 2020). De seks dateringene fra veggvollen, sjakt 1, (fig. 32) ga to ikke overlappende tidsspenn (med to sigma, kalibrert): 2909–2585 f.Kr. (fem dateringer) og 2452–2204 f.Kr. (én datering). De fire dateringene fra gulvarealet (fig. 33) ga tre ikke overlappende tidsspenn, henholdsvis 2470–2202 f.Kr. (to dateringer), 2141–1981 f.Kr. (én datering) og 1124–1006 f.Kr. (én datering). To av dateringene, henholdsvis en av de to eldste og den yngste, er fra ulike nivå i ildstedsanlegget.

Risvåg (gnr.16/1, 176), ID7841, Hasvik k. Finnmark. Rapport fra utgraving i hus C (T15)
2.-6. september 2019

Figur 32. Dateringer fra sjakt 1. (Tegning: Magnus Sakarias Lindgren, UiT).

Figur 33. Dateringer fra sjakt 2 (tegning: Magnus Sakarias Lindgren, UiT).

Prøvenummer	Labnum-mer	Trekull/art	C14-år	Datering kalibrert, 68,3 % sannsynlig	Datering 95,4 % sannsynlig	Felt
Ts16049.14 (A12)	TRa-16072	1 bit Betula sp.	3845 ± 20	2394BC (2.4%) 2389BC; 2344BC (46.3%) 2282BC; 2251BC (13.2%) 2231BC; 2221BC (6.5%) 2210BC	2452BC (5.0%) 2421BC; 2406BC (10.0%) 2376BC; 2352BC (52.4%) 2270BC; 2260BC (28.1%) 2204BC	Sjakt 1
Ts16049.10 (A21)	TRa-16077	1 bit Betula sp.	4130 ± 20	2854BC (24.0%) 2808BC 2749BC (13.9%) 2724BC; 2699BC (20.1%) 2663BC; 2652BC (10.2%) 2632BC	2868BC (30.2%) 2802BC; 2776BC (64.0%) 2622BC; 2595BC (1.2%) 2585BC	Sjakt 1
Ts16049.8 (A6)	TRa-16074	1 bit Betula sp.	4140 ± 20	2862BC (14.3%) 2836BC; 2819BC (7.4%) 2805BC; 2756BC (20.8%) 2719BC; 2704BC (21.6%) 2667BC	2870BC (30.2%) 2800BC; 2870BC (30.2%) 2800BC	Sjakt 1
Ts16049.13 (A14)	TRa-16076	Bark. 1 fragment.	4150 ± 20	2866BC (14.1%) 2840BC; 2815BC (6.4%) 2803BC; 2769BC (27.7%) 2716BC; 2707BC (20.1%) 2670BC	2873BC (30.5%) 2797BC; 2783BC (64.9%) 2630BC	Sjakt 1
Ts16049.11 (A24)	TRa-16075	1 kvist Alnus/Betula/Corylus sp.	4215 ± 20	2890BC (37.1%) 2870BC; 2800BC (31.1%) 2778BC	2896BC (43.9%) 2861BC; 2806BC (44.4%) 2754BC; 2721BC (7.1%) 2703BC	Sjakt 1
Ts16049.2 (A18)	TRa-16073	1 bit Betula sp.	4260 ± 20	2899BC - 2885BC	2909BC - 2877BC	Sjakt 1
Ts16049.25 (p1612)	TRa-16069	1 kvist Alnus/Betula/Corylus sp.	2885 ± 15	1109BC (13.5%) 1093BC; 1083BC (14.3%) 1067BC; 1058BC (40.4%) 1015BC	1124BC - 1006BC	Sjakt 2
Ts16049.35 (p1607)	TRa-16070	1 bit Betula sp.	3685 ± 20	2134BC (46.8%) 2083BC; 2058BC (21.4%) 2032BC	2141BC (91.7%) 2020BC; 1995BC (3.7%) 1981BC	Sjakt 2
Ts16049.43 (p1608)	TRa-16071	1 kvist Alnus/Betula/Corylus sp.	3835 ± 15	2338BC (9.3%) 2324BC; 2301BC (19.2%) 2278BC; 2255BC (39.8%) 2207BC	2402BC (4.1%) 2382BC; 2347BC (91.4%) 2202BC	Sjakt 2
Ts.16049.4 4 (p1611)	TRa-16068	1 bit Betula sp.	3920 ± 15	2466BC (21.2%) 2449BC; 2422BC (18.7%) 2405BC; 2377BC (28.4%) 2351BC	2470BC - 2343BC	Sjakt 2
Ts.16049.4 4 (p1611)	TRa-16068	2 biter Dicotyledon cf. Betula	3950 ± 25	2561BC (14.3%) 2538BC; 2492BC (38.8%) 2453BC; 2419BC (6.1%) 2408BC; 2373BC (9.2%) 2355BC	2569BC (19.4%) 2527BC; 2498BC (59.9%) 2397BC; 2387BC (16.1%) 2344BC	Sjakt 2

Tabell 5. Dateringer fra hus C (T 15), Risvåg. Resultatene er kalibrert i henhold til Oxcal v4.4.2. Bronk Ramsey (2020); r:5, med atmosfæriske data fra Reimer et al. (2020) (Dateringsrapport 2020).

Tolkninger: alder, tidsspenn, og flere bruksfaser

Sammen med registreringsopplysningene gir utgravningene i 1963 og 2019 flere svar på spørsmålene om adskilte bruksfaser for enkeltstrukturer og om samtidighet mellom husene på Risvåg, som prosjektet var designet for å belyse.

De seks dateringene fra veggvollen ga to ikke overlappende tidsspenn, henholdsvis 2909–2585 f.Kr. (fem dateringer) og 2452–2204 f.Kr. (én datering). De fire dateringene fra gulvarealet kan indikere tre ikke overlappende tidsspenn, henholdsvis 2470–2203

f.Kr. (to dateringer), 2141–1981 f.Kr. (én datering) og 1124–1006 f.Kr. (én datering). Basert på de foreliggende dateringene kan det foreslås en brukssekvens for strukturen hus C (T15) bestående av en første periode som begynte med anleggelsen av en steinvegg mot vest og deponering utenfor veggen, av utgravd masse fra planering av et gulvareal. Massene ble avsatt innenfor tidsrommet 2909–2585 f.Kr. De omfattet også avfall i form av bein, muligens også sneglehus, og kan også representere rydding og eventuelt også omstrukturering av gulvet i forbindelse med gjentakende bruk. Over steinveggen ligger et sammenhengende lag. Dateringen herfra, 2452–2204 f.Kr. er den yngste fra sjakt 1 gjennom veggen, men overlapper med de to eldste dateringene i gulvarealet. Disse dateringene representerer en bruksperiode innenfor tidsrommet 2470–2203 f.Kr. Eldre lag er tydeligvis ryddet bort. En noe yngre datering fra gulvarealet kan representere en separat bruksperiode innenfor tidsrommet 2141–1981 f.Kr., flere hundre år etter den første. Den yngste dateringen, 1124–1006 f.Kr., ser ut til å representere en bruksperiode rundt tusen år etter dette igjen. Hver av bruksperiodene kan dertil representere flere kortere, separate bruksfaser. Dateringene vitner om flere faser av bruk og gjenbruk, uten at de her er modellert og testet med tanke på statistisk signifikans.

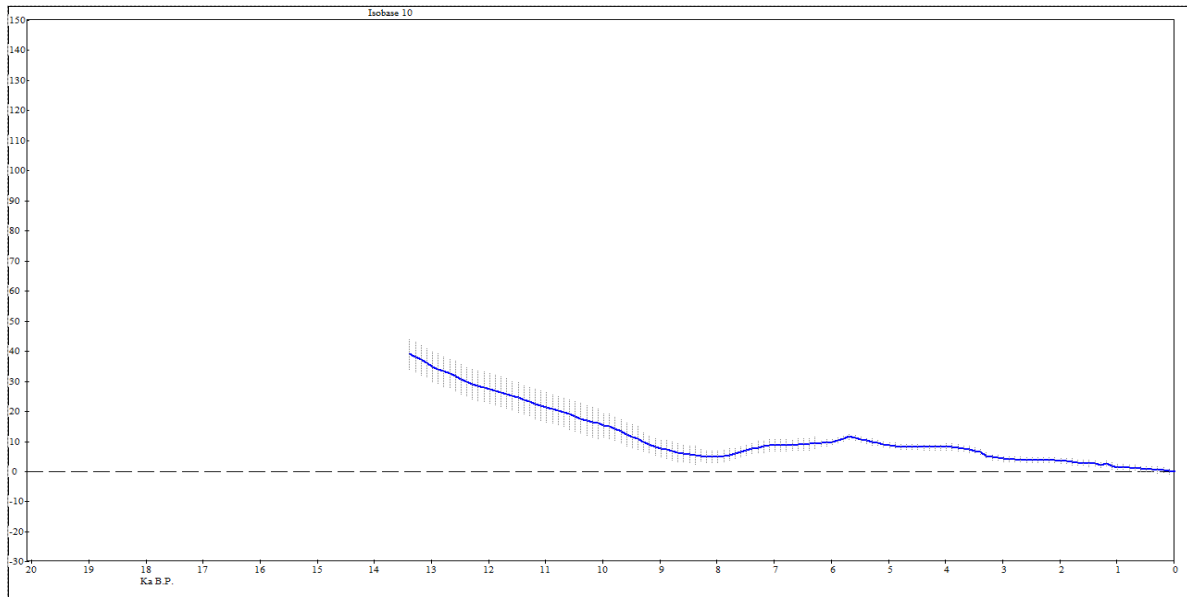
De fire dateringene fra gulvarealet viste at gruslaget under de store steinhellene var samtidig med den nederste delen av ildstedet. En datering i overkant av de store steinhellene var 2-300 år yngre. Dateringen i toppen av ildstedet var 13-1400 år yngre enn den fra nederst i anlegget. Stratigrafien i gulvarealet peker mot flere modifiseringer av strukturen, noe som støtter dateringene som viser til flere bruksfaser. Strukturen kan ha blitt endret på både mellom og innenfor hver gang den var i bruk. I veggvullen mot sør har store heller blitt lagt over eldre kulturlagsmasser, kanskje som del av en døråpning (tråkkheller). Simonsens utgravning (1963) påviste en stor steinhelle under veggvullen midt på langveggen mot øst, som kanskje er en tråkkhelle i en eldre døråpning. Utgravningen i 1963 påviste et langsmalt ildsted langs det som ble tolket som midtaksen i hus C. Utgravningen i 2019 påviste ytterligere et ildsted, vest for det første. Ildstedene behøver ikke å ha vært i bruk samtidig. Dersom begge er anlagt langs en midtakse, slik som i klassiske Gressbakkenhus, må midtaksen trekkes noe annerledes enn det en tidligere har antatt. Inne på gulvet har det blitt lagt mindre heller i flere lag ved ildstedet som ble påvist i 2019, og det er flere trekullsjikt i tilknytning til dette ildstedet. Både dateringer og stratigrafi vitner om gjenbruk, ikke bare av husstrukturen som en flat forsenkning i terrenget, men også i hvert fall av ildstedsanlegget som ble undersøkt i 2019.

Funnene fra utgravningen i 2019 er få, men enhetlige, med flere fiskesøkker og et emne til fiskesøkke, og flere knakkesteiner av symmetriske rullesteiner. Det er ikke mulig å bruke funnene som utgangspunkt for fastsetting av alder og tolkning av gjenbruk. I sjakt 1 gjennom veggvullen er funnene utelukkende fra de øverste lagene, bortsett bra bein og sneglehus, som lå ned mot bunnen av sjakta. Utgravningen i 1963 ga derimot funn

gjennom hele veggvollen, ned til 75 cm dybde (Simonsen 1963). Blant dem er en rekke slipte skiferredskap. I sjakt 2 i gulvarealet var de fleste funnene fra lag 2, og det var funn både over og under de store hellene i sør, uten at det kan påpekes forskjeller i relativ materialsammensetting mellom lagene. I 2019 ble kvartsavslag bare funnet i gulvarealet, men ved den tidligere utgravningen var det mye grov kvarts også i veggvollen. Chert, som ellers er et materiale som er vanlig brukt i andre årtusen f.Kr., ble bare funnet i veggsjakten i 2019, det vil si i tilknytning til dateringer tidligst rundt 2500–2200 f.Kr. I den eldre utgravningen ble det funnet ti chertavslag i veggvollen og bare ett på hele gulvflaten, slik at kontrasten mellom gulv og veggvollmasser dermed var den samme som vi observerte i 2019. Vi har ikke opplysninger om stratigrafisk kontekst/dybde på avslagene fra 1963-utgravningen, men de synes altså knyttet til lag eldre enn 2200 f.Kr.

Strukturene på Risvåg ligger mellom 10 og 15 moh. Til tross for at det er lite forskjell i målte høyder, er strukturene systematisk plassert og orientert ulikt ut fra hvor høyt de ligger, og de ser dermed ut til å forholde seg tett til den samtidige strandlinja. Simonsens (1963:5) tolkning av et steinlag over kulturlaget i hus A som avsatt av havet etter at huset gikk ut av bruk, kanskje som resultat av stormflo eller en mindre transgresjon, kan støtte en slik tolkning av at husene lå nært sjøen. Dette innebærer at høyde over havet her kan brukes både til relativ datering av strukturene og til absolutt datering, basert på strandlinjedateringer. Høyde over havet og orientering tilsier at hus A (T9) er anlagt først av de tre husene som ble undersøkt i 1963, at hus C (T15) er yngre og at hus D (T21) er yngst. Påvisningen av flere bruksfaser i hus C (T15) ved utgravningen i 2019 sannsynliggjør likevel at strukturer som er anlagt til ulik tid kan ha vært brukt samtidig. Det er verdt å merke seg at Simonsen (1963) observerte flere lag med ildstedheller i hus D, som tyder på flere bruksfaser også i den strukturen.

Strandlinjekurven for isobase 10 (Møller og Holmeslet 1998, fig. 34) viser at havet har stått under 15 meter høyere enn i dag fra rundt 10000 før nåtid (c. 8000 f.Kr.) og fram til i dag, men at det var en transgresjon mellom 8000 og 5500 før nåtid (c. 6000–3500 f.Kr.). Da steg havet langsomt fra rundt 5 moh. c. 6000 f.Kr. til rundt 13 moh. c. 3900 f.Kr., for deretter å trekke seg gradvis tilbake. Dette tilsvarer høyden på terrassen under bergframspringet, terrassen som flere av tuftene ligger på. Hus A (T9) er målt til 13,4 moh, det vil si bare så vidt over transgresjonsmaksimum. Det er lange flate nivå i strandlinjekurven rundt 8 moh., både før og etter makstranskresjonsnivået. Alle dateringene bortsett fra den yngste fra hus C (T15) ligger innenfor den siste utflatingen, da havet stod på tilnærmet samme høyde, rundt 8 moh., gjennom nesten to tusenår, c. 3000 – 1300 f.Kr. Det betyr at husstrukturen har blitt anlagt rundt 3,5 meter over datidens strandlinje. Hus D, målt til 10,2 moh., kan også ha vært anlagt og brukt i dette tidsrommet. Den yngste dateringen i hus C (T15) tilsvarer et havnivå på rundt 5 meter over dagens. Hus A (T9) kan være anlagt kort tid etter 3900 f.Kr., altså før de lavereliggende strukturene, men samtidig flomål har uansett lenge ligget like under strukturen, og også hus A kan ha hatt flere bruksfaser.

Figur 34. Strandlinjekurve ved isobase 10. Modell ved Sealevel Change v. 3.51 (Møller og Holmeslet 1998).

Funntypene i seg selv kan ikke brukes til å avklare hvilket tidsspenn vi eventuelt står overfor i og mellom de utgravde strukturene. Typologier for skiferredskap har lav kronologisk oppløsning. Det kan likevel være kronologisk relevant at av de tre tuftene Simonsen grov ut (hus A, C og D) ble det funnet asbestkeramikk og råasbest bare i det lavestliggende hus D (T21). Keramikken er klassifisert som tekstilkeramikk (Jørgensen og Olsen 1988:37) som nå dateres til tidsrommet c. 1200–700 f.Kr (Jørgensen m.fl. 2023; Appendiks A), det vil si i etterkant av den yngste dateringen i hus C (T15). Det kan også nevnes at antall piler er mye høyere i hus D (T21) enn i hus C (T15), noe som peker mot ulik ressursinnretting, som igjen kan være sesong- eller også kronologisk betinget.

Til sist kan det nevnes at fiskesøkkene fra hus C (T15) er gjennomgående nokså store (lange), største mål mellom 8,6 og 13,7 cm med snitt på 11,5 cm, vekt mellom 590 og 850 g, snittvekt på 600 g. Basert på en amatørarkeologisk gjennomgang av fiskesøkker i Nordland, foreslår Simonsen (1979:399) at det normale fiskesøkket for juksafiske i steinalderen i Varanger veier 400–500 g, tilsvarende fiske på 20–30 m dyp, mens et fåtall søkker på opptil 1300 g tilsvarer dybder på 130 m. Ifølge Helberg (1993:177-179) kan tilsvarende søkker i jernalder og middelalder brukes i linefiske, mens dorgesøkk eller garnsøkk oftest vil være under 100 g, selv om endesøkker for garnets bunnline kan være tyngre, opp mot 1000 g. Siden det ikke er mindre steiner som kunne vært garnsøkker i materialet fra Risvåg, tolkes søkkene som steiner festet i line. Vekten tilsier fiske på 40–100 m dyp. Kartverkets havnivåkart viser at dybden er under 30 m ut til munningen av Risvågen mellom Knottneset og Svartskjæret, og øker raskt utover mot den sørlige munningen av Sørøysundet. Dybden i munningen av Risvågen, like utenfor boplassen, tilsvarer 40 m ved ti meter høyere havnivå, helt i tråd med det en har tenkt seg at vekten på søkkene vil være for linefiske i steinalderen.

Konklusjon

Undersøkelsen viser at selv svært begrensede utgravninger kan gi mye informasjon om alder og tidsspenn for boligstrukturer fra steinalderen. Undersøkelsen i hus C (T15) i Risvåg var designet spesifikt for å avklare kronologiske forhold knyttet til bruksperiode og gjenbruk. Undergrunnen var kjent fra graverapporten fra 1963, og beskrevet slik at trekull kunne være bevart i stratigrafisk opprinnelig kontekst. Det i kontrast til beskrivelsen fra gravingen av hus A (T9), der undergrunnen opplyses å være storsteinet strandvollmasse. I hus C var det mulig å observere lag og enheter både i plan og profil, selv om undergrunnen viste seg å være overraskende steinete. Utgravningen la vekt på observasjon og dokumentasjon av stratigrafi, og vi var heldige med at det var mye trekull bevart i begge sjaktene, slik vi hadde håpet. Selv med små felt til rådighet var det mulig å hente ut daterbart materiale fra flere kontekster, både i den tykke veggvollen og de tynne bosettingslaget i gulvarealet. Dateringene ble gjort på et lite antall utvalgte trekullprøver med dokumentert innbyrdes stratigrafiske plassering, slik at de utgjorde sekvenser i begge sjaktene. Denne metoden gjorde at dateringene plasserte seg i flere separate tidsrom. Dateringene av totalt ti utvalgte prøver spenner totalt over nesten to tusenår. Veggvollen og gulvarealet har ulike dateringssekvenser, der de eldste dateringene bare finnes i veggen og de yngste bare i gulvarealet.

En gjennomgang av strukturer med flere radiologiske dateringer har vist at flere bruksfaser er svært vanlig for tuftestrukturer fra yngre steinalder og tidlig metalltid i Finnmark (Damm m.fl. 2019, Vollan 2022). I forhold til Simonsens tolkning om at det dreier seg om «Gressbakkenhus», som nå dateres innenfor c. 2400–1600 f.Kr., er de fem eldste dateringene fra veggvollen for gamle. Det er ikke tilsvarende gamle dateringer i gulvarealet. Situasjonen kan dermed tilsvare lokaliteten Karlebotnbakken i Varanger, der et «Gressbakkenhus» har blitt anlagt innenfor eldre kulturlagsvoller, datert til rundt 3000 f.Kr. (Hood og Helama 2010). Fire dateringer ligger innenfor den eldste delen av «Gressbakkenfasen» og den nest yngste dateringen fra strukturen ligger i midten av fasen. Den aller yngste dateringen fra hus C (T15) er mye senere (2885 ± 15 ; 1124–1006 f.Kr.).

De fleste dateringene i gulvarealet i hus C (T15) ligger innenfor «Gressbakkenfasen». Dersom de to ildstedene i hus C (T15) er samtidige og har ligget langs midtaksen i gulvet, slik som i «klassiske» Gressbakkenhus i Varanger (Schanche 1994), har strukturen hatt en noe annen orientering enn det Simonsen har foreslått.

De relativt få funnene fra hus C (T15) er for lite typologisk distinkte til å kunne brukes som daterende element for ulike bruksfaser i strukturen, også sammenholdt med stratigrafiske forhold/funnkontekst. Funnene bidrar dermed ikke til å besvare spørsmålet om eventuelle flere bruksfaser. Snur en på dette forholdet, og anerkjenner at gjenbruk er så vanlig at det må forventes for boligstrukturer og lokaliteter fra yngre steinalder på Finnmarkskysten, er det ikke urimelig om det som etter hvert framstår

som påfallende lav kronologisk oppløsning i typologier for ulike skiferredskap, i hvert fall delvis er et resultat av at funnstedene er palimpsester av bruk og gjenbruk gjennom tusenvis av år.

For lokaliteten Risvåg som helhet kan det, på bakgrunn av resultatene fra 2019 og utgravningene i 1963, foreslås at alle husstrukturene ble anlagt nært samtidig strandlinje. Nye strukturer ble anlagt suksessivt ettersom havet langsomt sank. De høyestliggende strukturene er eldst. Samtidig støtter undersøkelsen inntrykket av at det var vanlig med gjenbruk av eldre strukturer, gjennom flere tusen år. Høyde over havet kan med andre ord brukes til å datere når de ulike strukturene ble etablert, men gir ikke fullgodt svar på når, hvilke og hvor mange strukturer som var i bruk samtidig. Datering av prøver som er hentet ut i sekvenser fra sikre stratigrafiske kontekster viser seg som en god metode for å påvise både første etableringstidspunkt og gjenbruk.

Referanser

Damm, Charlotte, Skandfer, Marianne, Jørgensen, Erlend Kirkeng, Sjøgren, Per Johan, Vollan, Kenneth Webb Berg, og Jordan, Peter (2019) Investigating long-term human ecodynamics in the European Arctic: Towards an integrated multi-scalar analysis of early and mid Holocene cultural, environmental and palaeodemographic sequences in Finnmark County, Northern Norway. *Quaternary International* vol. 549, s. 52 – 64. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.quaint.2019.02.032>

Helberg, Bjørn Hebba (1993) *Fisketeknologi som uttrykk for sosial tilhørighet. En studie av nordnorsk fiske i perioden 400 – 1700 e.Kr.* Stensilserie B nr 38. Institutt for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø, Tromsø.

Hood, Bryan C. og Helama, Samuli (2010) Karlebotnbakken reloaded: shifting the chronological significance of an iconic Late Stone Age site in Varangerfjord, North Norway. *Fennoscandia archaeologica* XXVII: 35-43.

Jørgensen, Erlend Kirkeng, Arntzen, Johan Eilertsen, Skandfer, Marianne, Llewelin, Madison, Isaksson, Sven, og Jordan, Peter (2023) Source-sink dynamics drove punctuated adoption of early pottery in Arctic Europe under diverging socioecological conditions. *Quaternary Science Reviews* Volume 299, 1 January 2023. <https://doi.org/10.1016/j.quascirev.2022.107825>

Møller, Jacob, og Holmeslett, Børre (1998) *Sealevel Change* versjon 3.51, 7. januar 1998. Strandlinjemodelleringsprogram.

Simonsen, P. (1962) Registrering i Sørøysund h. Upublisert feltrapport. Topografisk arkiv, Universitetsmuseet, UiT Norges arktiske universitet.

Simonsen, P. (1963). Hasvåg og Risvåg, Hasvik s, Loppa pgd, Finnmark: Rapport 1963. Upublisert feltrapport. Topografisk arkiv, Universitetsmuseet, UiT Norges arktiske universitet.

Skandfer, M. og Damm, C. (2019) Dokumentasjon av tuftefelt i Hasvik kommune, Sørøya 2016 under forskningsprosjektet «Stone Age Demographics». Feltrapport. *Septentrio reports* 5. <https://doi.org/10.7557/sr.2019.5>

Simonsen, Povl (1979) *Veidemann på Nordkalotten: Yngre steinalder og overgangen til metalltid.* Hefte 3. Institutt for samfunnsvitenskap, Universitetet i Tromsø, Tromsø.

Vollan, Kenneth Webb Berg (2022) Dwellings as population proxies? Identifying reuse of coastal Stone Age housepits in Arctic Norway by means of Bayesian modelling of radiocarbon dates. I: Olsen, Dag Erik Færø (red.) *The Stone Age Conference in Bergen 2017.* UBAS. University of Bergen Archaeological Series nr. 12, s. 13-30.